

Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuus harmaan talouden torjunnassa

Luvan- tai ilmoituksenvaraista
elinkeinotoimintaa harjoittavan taloudellinen
luotettavuus

Selvitys 7/2025

Julkaisun nimi:

Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuus harmaan talouden torjunnassa -
Luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa harjoittavan taloudellinen
luotettavuus

Tekijät:

Asiantuntija Tatta Garselius, analyytikko Lasse Winter

Diaarinumero: 991/02.98.00.00/2025 2024_058

Julkaisija: Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö

Julkaistu: 19.8.2025

Julkaisutapa: Sähköinen (PDF)

Julkisuus: Julkinen

Lisätietoja medialle:

Johtaja Janne Marttinen, puh. 029 512 6066

Apulaisjohtaja Marko Niemelä, puh. 029 512 6070

Muut yhteydenotot htsy@vero.fi

Julkaisualustat [harmaa-talous-rikollisuus.fi](https://www.harmaa-talous-rikollisuus.fi) ja [harmaatalous.fi](https://www.harmaatalous.fi) (vain luvite-
tuille viranomaisille)

Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää ilmiöselvityksessä kuvatun ryh-
män perusteella. (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010)
5:3 §)

Harmaan talouden selvitysyksikön selvityksissä esitetyt näkemykset ja tul-
kintakannanotot ovat yksikön omia, eivätkä ne sido Verohallintoa tai muita
viranomaisia.

Tiivistelmä

Harmaan taloudenselvitysyksikön tuottamien velvoitteidenhoitoselvitysten tiedot kuvaavat organisaation tai organisaatiohenkilön toimintaa, taloutta sekä veroihin ja lakisääteisiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvityksillä (VHS) on keskeinen merkitys useiden luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa valvovan organisaation harmaan talouden torjunnassa, koska tiedoilla on vaikutusta päätöksiä tehtäessä. Viranomaisten velvollisuus sekä mahdollisuus selvittää taloudellisten toimijoiden luotettavuutta muilta viranomaisilta saatavilla tiedoilla ehkäisee harmaata taloutta. Vaikuttavuus syntyy lakisääteisten viranomaistehtävien, rekisteröintivaatimusten ja tietojenvaihto-oikeuksien yhteisvaikutuksesta.

Selvityksen tavoitteena oli kyselytutkimuksen ja tilastollisen analyysin avulla selvittää velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuutta ja vaikutuksia harmaan talouden torjunnassa. Kyselyn vastausten perusteella velvoitteidenhoitoselvitykset ovat edistäneet yhteiskunnan resurssien tehokasta käyttöä, koska suuri osa käyttäjäorganisaatioista on luopunut vastavia tietoja sisältävistä yksittäisistä viranomaistiedusteluista ja kaupallisia tietopalveluita käytetään enää vain vähäisesti. Velvoitteidenhoitoselvitykset ovat myös tehostaneet viranomaisten työajankäyttöä ja valvontaa.

Selvityksessä tarkasteltiin velvoitteidenhoitoselvitysten ja vuonna 2019 käyttöönotetun perintätoiminnan harjoittajien rekisterin yhteisvaikutusta yritysten taloudelliseen käyttäytymiseen. Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönotto yhdessä VHS-palvelun käyttöönoton kanssa vaikutti tilastollisen analyysin perusteella parantavan perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin rekisteröityjen yritysten taloudellisten velvoitteiden hoitoa ja vähentävän harmaan talouden riskiä. Lisäksi rekisterissä olevat yritykset huolehtivat taloudellisista velvoitteistaan paremmin kuin verrokkijoukkona olleet toimialan muut rekisterin ulkopuoliset yritykset tai kirjanpitotoimialan yritykset.

Tulokset antavat viitteitä siitä, että VHS-palvelun käyttöönoton ja lakiuudistuksen yhdistelmä on tehokas tapa parantaa yritysten taloudellisten velvoitteidenhoitoa. Osa selvitykseen rajatuista käyttäjäorganisaatioista ei ollut tehnyt VHS-raportin tietoja koskevia viranomaistiedusteluja lainkaan ennen VHS-palvelun käyttöönottoa, jolloin muutosvaikutuksia on tällöin mahdotonta arvioida.

Harmaan talouden selvitysyksikkö sai tähän selvitykseen rajatuista käyttötarkoituksista vuonna 2024 yli 50 000 selvityspyyntöä ja trendi on ollut vuodesta 2012 pääosin nousevaa. Velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen tilastojen kasvu kertoo myös siitä, että VHS-raportin tiedot ovat merkitseviä viranomaisille ja ne ovat tehostaneet viranomaisyhteistyötä.

VHS-palvelu on luotettava tiedonvälityskanava. VHS-raportin tietosisältöä ei esimerkiksi ole voitu väärentää tai vääristää alkuperäisestä rekisteritiedosta eli tieto välittyy samanlaisena kaikille viranomaisille. Osa tiedoista on toimijan viranomaisille itsensä ilmoittamaa tietoa eli tietosisältö voi myös olla tahallisesti väärin ilmoitettua, erityisesti jos kyseessä on harmaan talouden toimija. Riskien tunnistaminen parantaa päätöksentekoa ja auttaa kehittämään toimintaa.

Velvoitteidenhoitoselvitykset tukevat viranomaisten päätöksentekoa luvan- ja ilmoituksenvaraisten elinkeinojen lupaharkinnassa, taloudellisten edellytysten ja vakavaraisuuden selvittämisessä sekä valvonnassa. Luotettavuusvaatimuksilla on ennalta ehkäisevää merkitystä harmaan talouden torjunnassa ja myös vaikutusta laiminlyöntien korjaamiseen.

Avainsanat: Harmaan talouden torjunta; Viranomaisyhteistyö; Lainsäädäntö; Velvoitteidenhoitoselvitys;

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Selvityksen tarkoitus	1
1.2	Määritelmät ja rajaukset	2
1.3	Tutkimuskysymykset	5
2	Menetelmät, aineistot ja kohdejoukot	6
2.1	Laadullinen analyysi	6
2.2	Kyselytutkimus	6
2.3	Tilastolliset menetelmät	8
2.3.1	Paneeliregressio – perintätoiminnan harjoittajat	8
2.3.2	VHS-pyyntöjen data-analyysi	9
3	Velvoitteidenhoitoselvitykset	10
3.1	Selvitysten tietosisältö	10
3.2	Selvityspyynnöt ja tietoluovutukset	10
3.3	VHS-pyyntöjen tilastotietoja	11
4	Lainsäädännön ennakkolliset vaikutusarviot	13
4.1	Vaikutuslajit	13
4.2	Yhteiskunnallisia vaikutuksia	13
4.3	Taloudellisia vaikutuksia	14
4.4	Vaikutuksia viranomaisten toimintaan	16
4.5	Vaikutuksia yritysten toimintaan	17
5	Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuus	18
5.1	Kyselytutkimuksen tulokset	18
5.1.1	Taloudellisia vaikutuksia	18
5.1.2	Vaikutuksia viranomaisten toimintaan	19
5.1.3	Vaikutuksia yritysten toimintaan	21
5.1.4	Yhteiskunnallisia vaikutuksia	21
5.2	Toimialakohtainen tarkastelu – perintätoiminnan harjoittajat	22
5.2.1	Toimialan taloudelliset luotettavuusvaatimukset	22
5.2.2	Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönoton vaikutus	23
6	Johtopäätökset	29
7	Lähteet	32
8	Luettelo kuvioista ja taulukoista	38
9	Liitteet	39
	Liite 1. HTSY-lain 6 §:n käyttötarkoituksia – Luvan- tai ilmoituksenvaraisen elinkeinotoiminnan luotettavuuden arviointi	1
	Liite 2. Kyselylomake VHS:n käyttäjäorganisaatioille	6

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitykset toteuttavat lainsäädäntöön perustuvaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Selvitykset tukevat harmaan talouden torjuntaa välittäen tietoa organisaatioiden ja organisaatiohenkilöiden veroihin ja julkisoikeudellisiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamisesta, taloudesta sekä kytkennöistä.¹ Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on antaa oikea ja riittävä kokonaiskuva organisaatiosta ja sen julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvitykset tuottavat tietoa esimerkiksi taloudellisten toimijoiden luotettavuuden ja maksukyvyn arvioimiseksi sekä valvontatoimien ja perintätoimien kohdentamiseksi.²

Velvoitteidenhoitoselvityksen etuna perinteiseen tapauskohtaiseen tai joukkotietoihin perustuvaan tietojenvaihtoon nähden on arvioitu olevan sen vakiintunut tietosisältö ja tietojen esittäminen, tietojen ajantasaisuus sekä niiden hankkimisen nopeus.³ Velvoitteidenhoitoselvityksen tietosisältö määräytyy sen perusteella, mikä on selvitystä pyytävän viranomaisen oikeus saada salassa pidettävää tietoa kyseiseen käyttötarkoitukseen.⁴ Velvoitteidenhoitoselvitys ei siis laajenna sitä pyytävän viranomaisen tiedonsaantioikeuksia. Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevan lain 6 §:ssä on tyhjentävästi lueteltu ne käyttötarkoitukset, joihin velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia.

Harmaan talouden selvitysyksikön tehtävänä on välittää viranomaisen tiedonsaantioikeuksien mukaiset tiedot niitä pyytäneelle viranomaiselle.⁵ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (jäljempänä HTSY-laki) tuli voimaan tammikuussa 2011 ja velvoitteidenhoitoselvityksiä koskevat säännökset saman vuoden heinäkuussa.⁶ Lainsäädäntöön on tehty sen voimaantulon jälkeen muutoksia 39 kertaa tammikuun 2025 loppuun mennessä. Laki sisältää yhteensä 39 pääasiallista käyttötarkoitusta velvoitteidenhoitoselvitysten laatimiseksi.⁷ Harmaan talouden selvitysyksikkö on saanut lain voimaan tulon jälkeen yli viisi miljoonaa velvoitteidenhoitoselvityspyyntöä.

Tämän selvityksen tarkoituksena on arvioida velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuutta harmaan talouden torjunnassa.⁸ Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutuksia on arvioitu

¹ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 5 §.

² HE 163/2010 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä sekä Verohallinnosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta.](#)

³ HE 200/2020 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle rehulaiksi sekä laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.](#)

⁴ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 7 §.

⁵ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 1 § 2 mom. 2 kohta.

⁶ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 14 §.

⁷ Alkuperäinen lainsäädäntö sisälsi 13 käyttötarkoitusta. Lakiin on lisätty sen voimaantulon jälkeen 26 uutta velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoitusta (31.1.2025).

⁸ Vaikuttavuutta selvitetään rajatuista VHS käyttötarkoituksista. Katso luku 1.2 Määritelmät ja rajaukset.

ennakkollisesti HTSY-lain valmisteluissa, minkä tarkoituksena on ollut parantaa tulevan lain-säädännön laatua. Ennakollinen vaikutusarviointi auttaa myös suunnittelemaan lain voimaantulon jälkeistä vaikutusten seurantaa, jonka pohjalta voidaan tarvittaessa käynnistää lainsäädännön muutoshankkeita.⁹

Aikaisemmin ei ole laadittu jälkikäteistä vaikutusarviointia velvoitteidenhoitoselvityksistä, vaikka lainsäädännöllä on yli kymmenen vuoden historia. Jälkikäteinen vaikutusarviointi eli ex post -vaikutusarviointi on lain voimaantulon jälkeistä tarkastelua. Jälkikäteisessä arvioinnissa arvioinnin kohteena voivat olla lain vaikutukset tai vaikuttavuus. Vaikutuksilla tarkoitetaan kaikkia lakiuudistuksesta aiheutuvia vaikutuksia, kun taas vaikuttavuudella asetettuihin tavoitteisiin pääsemistä.¹⁰ Tässä selvityksessä tärkein vaikuttavuutta koskeva tavoite ja arviointikohde on harmaan talouden torjunta. Selvityksessä tarkastellaan harmaan talouden torjunnan vaikuttavuuden lisäksi myös velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutuksia.

Selvityksen tavoitteena on koota ja mahdollisesti tuottaa uutta tietoa velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuudesta ja vaikutuksista harmaan talouden torjunnassa. Selvityksen tuloksia ja johtopäätöksiä voidaan hyödyntää tulevien lainsäädäntömuutosten ennakollisissa vaikutusarvioinneissa¹¹. Selvityksen tulokset voivat lisätä velvoitteidenhoitoselvityspalveluiden kysyntää ja siten tehostaa harmaan talouden torjuntaa. Selvityksellä voidaan myös tukea viranomaisten toimintaa jakamalla tietoa velvoitteidenhoidon vaikutuksista nykyisten käyttäjäorganisaatioiden toiminnassa.

1.2 Määritelmät ja rajaukset

Tässä selvityksessä velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytäviä ja sen tietoja käyttäviä viranomaisia¹² kutsutaan käyttäjäorganisaatioiksi. Yhdellä viranomaisella voi olla useampia velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoituksia. Selvityksessä velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuutta harmaan talouden torjunnassa selvitetään sellaisista HTSY-lain 6 § 1 momentin käyttötarkoituksista, joissa käyttäjäorganisaatio arvioi lainsäädäntöön perustuen luvan- tai ilmoituksen varaista elinkeinotoimintaa harjoittavan toimijan taloudellista luotettavuutta¹³, joka on usein edellytys toiminnan harjoittamiselle. Selvityksessä tarkastellaan 16 velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta (taulukko 1), joiden perusteella voidaan käyttäjäorganisaatiolle

⁹ Valtioneuvosto, 2022, s. 11. [Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje](#).

¹⁰ Vartiainen, Niko. 2021, s. 49. [Suurempi kunta on elinvoimaisempi kunta? Lainsäädännön jälkikäteinen vaikutusarviointi päätöksenteon tukena](#).

¹¹ Esimerkiksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimenpideohjelmaan 2024–2027 on esitetty toteutushankkeeksi HTSY-lakiin muutoksia. Lainsäädäntömuutokset koskevat muun muassa velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksia ja selvitysyksikön toimialan laajentamista kaikkiin luonnollisiin henkilöihin. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta - Valtiovarainministeriö](#).

¹² Viranomaisella tarkoitetaan valtion hallintoviranomaisia, virastoja, laitoksia, tuomioistuimia ja muita lainkäyttöelimiä, valtion liikelaitoksia, kunnallisia viranomaisia, Suomen Pankkia ja Rahoitustarkastusta, Kansaneläkelaitosta sekä muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, eduskunnan virastoja ja laitoksia sekä Ahvenanmaan maakunnan viranomaisia tietyissä tehtävissä. HE 39/2011 vp.

¹³ Ei koske esimerkiksi Tullin verovalvonnan yhteydessä suoritettavaa luotettavuusarviointia.

laatia velvoitteidenhoitoselvitys. Selvitykseen rajattujen 16 käyttäjäorganisaation käyttötarkoitukset koskevat kahdeksaa eri viranomaista.¹⁴

Taulukko 1. Selvitykseen rajatut HTSY-lain 6 § 1 mom. käyttötarkoitukset (kohta)

Voimaantulo	Kohta	Käyttötarkoitus
2018	5	Alkoholilaissa säädettyjen tehtävien hoitaminen
2019	13	Valuutanvaihtotoimintaa harjoittavan luotettavuuden arviointi
2018	14	Liikenneluvan myöntäminen ja peruuttaminen
2023	14a	Jätehuoltorekisteriin hakevien ja hyväksytyjen toiminnanharjoittajien luotettavuus
2017	17	Luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain mukaiset tehtävät
2019	21	Kiinteistövälitysliikkeiden ja vuokrahuoneiston välitysliikkeiden rekisteröinti ja valvonta
2018	22	Matkapalveluyhdistelmien tarjoajien rekisteröinti ja valvonta
2019	23	Perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä annetun lain mukaiset tehtävät
2019	24	Finanssivalvonnasta annetun lain mukaiset tehtävät
2021	26	Elintarvikealan toimijan luotettavuuden arviointi
2021	28	Rehualan toimijan luotettavuuden arviointi
2022	29	Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arviointi
2023	30	Lannoitealan toimijan luotettavuuden arviointi
2023	31	Sivutuotealan toimijan luotettavuuden arviointi
2024	36	Sote-valvontalain mukaiset tehtävät
2024	37	Yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoiden luotettavuuden arviointi

Toimijan¹⁵ taloudellinen luotettavuus perustuu yrityksen taloudellisiin tekijöihin ja tunnusmerkeihin. Yleisesti taloudellisesti luotettava toimija on huolehtinut ja kykenee varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnan lakisääteisten velvollisuuksien täyttämisestä. Lisäksi edellytyksenä usein on, että toimija tai sen johtohenkilö ei ole ulosotossa, konkurssissa tai liike-toimintakiellossa.

Elinkeinotoimintaa harjoittavan toimijan taloudellisen luotettavuuden selvittäminen parantaa mahdollisuuksia harmaan talouden torjuntaan, koska harmaan talouden teot sisältävät myös lakisääteisten velvoitteiden laiminlyöntejä.¹⁶ Velvoitteiden laiminlyönnit voivat johtaa elinkeinoluvan peruuttamiseen ja rekistereistä poistamiseen, mikä ennalta ehkäisee myös harmaata taloutta sekä parantaa yritysten velvoitteidenhoitoa ja maksuhalukkuutta.¹⁷ Eri toimialojen luotettavuuskriteerit voivat erota toisistaan ja ne on määritelty toimialaa koskevissa lainsäädännöissä. Luotettavuuskriteerejä on käsitelty laajemmin selvityksen liitteessä 1.

¹⁴ Aluehallintovirasto, ELY-keskus, Finanssivalvonta, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Ruokavirasto, Traficom, Työ- ja elinkeinotoimisto (KEHA-keskus 1.1.25 alkaen) ja Valvira. Vuodesta 2023 alkaen HTSY-lain 6 § 17 kohdan tiedot on pyydetty 24 kohdan perusteella.

¹⁵ Toimijoista on käytetty lainsäädäntövalmisteluissa myös nimityksinä mm. valvottava, rekisteröityvä ja ilmoitusvelvollinen sekä ilmoituksen tekijä.

¹⁶ Harmaalla taloudella tarkoitetaan sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 2 § 1 mom. 3 kohta.

¹⁷ Hirvonen & Määttä, 2018, s. 346.

Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuutta harmaan talouden torjunnassa tarkasteltiin selvityksessä tarkemmin perintätoiminnan toimialalla.¹⁸ Velvoitteidenhoitoselvitys on ollut mahdollista laatia perintätoimialan toimijoista vuoden 2019 alusta, jolloin vaikutusten tarkastelu ennen ja jälkeen VHS-palvelun käyttöönoton oli helpommin toteutettavissa kuin vanhemmissa käyttötarkoituksissa. Lisäksi tilastollisissa menetelmissä käytettyjä verotustietoja¹⁹ on ollut kattavasti käytettävissä kaikista yritysmuodoista vasta vuodesta 2018 alkaen. Perintätoiminnan harjoittajien rekisteri²⁰ on julkinen, joten tiedot olivat avoimesti saatavilla.²¹

Selvityksen ulkopuolelle rajattiin sellaiset velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoitukset, jotka koskivat avustusten saajan tai hakijan luotettavuuden selvittämistä tuen tai avustuksen myöntämisen ja valvonnan yhteydessä.²² Lisäksi selvityksen ulkopuolelle rajattiin julkisten hankintojen harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden olemassaolon tarkistaminen ja osakeyhtiölaissa säädetty luotettavuuden selvittäminen.²³

Selvityksessä ei käsitellä verotusta, perintää, rikosten torjuntaa²⁴ tai ulosoton täytäntöönpanoa koskevia velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoituksia, vakuuttamisvelvoitteiden noudattamista tai säätiöiden ja konkurssipesien hallinnon valvontaa koskevia käyttötarkoituksia.²⁵ Myöskään tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain ja työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä ulkomaalaisen työvoiman käytön valvontaa tai oleskelulupien myöntämistä koskevat käyttötarkoitukset eivät sisälly selvitykseen.²⁶

Velvoitteidenhoitoselvityksiä käyttävillä organisaatioilla on erilaisia tiedonsaantioikeuksia ja kanavia velvoitteidenhoitoselvitysten saamiseksi. Toisilla organisaatioilla on ollut tietojensaantioikeudet velvoitteidenhoitoselvityksessä koostettuihin tietoihin ainakin osittain jo ennen velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönottoa. Toisille käyttäjäorganisaatioille tiedonsaantioikeudet ja käyttötarkoitusta koskeva viranomaistehtävä on luotu samassa yhteydessä velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönoton kanssa. Pääosin kaikille käyttäjäorganisaatioille, jotka on rajattu tähän selvitykseen, on tiedonsaantioikeudet saatu samanaikaisesti velvoitteidenhoitoselvityksen käyttöoikeuden yhteydessä. Tämän takia velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta harmaan talouden torjuntaan ei voida arvioida ottamatta huomioon tietojensaantioikeuden ja myös sitä koskevan viranomaistehtävän vaikutusta.

¹⁸ Kts. luku 2.3.1 Paneeliregressio – perintätoiminnan harjoittajat ja luku 5.2 Toimialakohtainen tarkastelu – Perintätoiminnan harjoittajat.

¹⁹ Paneeliregressiossa, kts. luku 2.3.1 Paneeliregressio – perintätoiminnan harjoittajat.

²⁰ Aluehallintovirasto. [Perintätoiminnan harjoittajien rekisteri](#).

²¹ Esimerkiksi välitysluottotietorekisteri sisältää henkilötietoja, minkä takia koko rekisterin tietoja ei ole julkisesti tarjolla. Aluehallintovirasto. [Välitysluottotietorekisteri](#).

²² Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 6 ja 7 kohta.

²³ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 20 kohta.

²⁴ Pois lukien HTSY-lain 6 §:n 1 momentin 13-kohdan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevassa laissa tarkoitettua valuutanvaihtotoimintaa tai yrityspalveluja tarjoavan luotettavuuden selvittämistä sekä 24-kohdan finanssivalvonnasta annetussa laissa tarkoitettua rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämistä.

²⁵ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. kohdat 1–4, 8–13, 15–16.

²⁶ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 27 kohta.

1.3 Tutkimuskysymykset

Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuudesta luvantai ilmoituksenvaraisen elinkeinotoiminnan harmaan talouden torjunnassa. Vaikutusarvioinnin pohjana ovat Harmaan taloudenselvitysyksikköä koskevan lain valmisteluissa esitetyt velvoitteidenhoitoselvityksiä koskevat tavoitteet ja ennakkolliset vaikutusarviot. Selvityksessä tutkitaan, miten asetettuihin tavoitteisiin on päästy. Harmaan talouden torjunnan vaikuttavuuden lisäksi tarkastellaan velvoitteidenhoitoselvitysten muita vaikutuksia käyttäjäorganisaatiolle, Harmaan talouden selvitysyksikölle sekä muille organisaatioille ja yrityksille.

Selvityksessä vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millainen vaikuttavuus velvoitteidenhoitoselvityksillä on harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä vaikutuksia velvoitteidenhoitoselvitykset aiheuttavat viranomaisille ja yrityksille?
3. Miten velvoitteidenhoitoselvitysten ja perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönotto on vaikuttanut perintäalan yritysten taloudelliseen luotettavuuteen?

Selvityksen tutkimuskysymyksiin vastataan luvuissa 4 Lainsäädännön ennakkolliset vaikutusarviot ja 5 Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuus. Johtopäätökset esitetään luvussa 6.

2 Menetelmät, aineistot ja kohdejoukot

2.1 Laadullinen analyysi

Laadullisen analyysin aineistona oli hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä sekä 39 hallituksen esitystä lain muuttamisesta.²⁷

Laadullisena analyysinä selvitettiin, millaisia ennakkollisia vaikutusarvioita on HTSY-lakia koskeissa hallituksen esityksissä velvoitteidenhoitoselvityksistä tehty. Analyysissä tarkasteltiin velvoitteidenhoitoselvitysten yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia sekä vaikutuksia velvoitteidenhoitoselvitysten käyttäjäorganisaatioiden ja yritysten toimintaan.

Analyysissä tarkasteltiin kaikkia HTSY-lakia koskevia hallituksen esityksiä eli myös selvityksen ulkopuolelle rajattujen käyttötarkoituksia koskevia esityksiä. Laadullisen analyysin tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja kokonaiskuva velvoitteidenhoitoselvitysten ennakkollisista vaikutusarvioista. Selvityksen tulosten analysoinnissa huomioitiin rajausten vaikutus tuloksiin. Yhteensä 16:ssa hallituksen esityksessä vuosilta 2010–2023 on erikseen käsitelty velvoitteidenhoitoselvityksiin ja harmaaseen talouteen liittyviä ennakkollisia vaikutusarvioita.²⁸

2.2 Kyselytutkimus

Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttäjäorganisaatioille lähetetyllä kyselytutkimuksella selvitettiin, kuinka HTSY-lakia koskeissa hallituksen esityksissä tehdyt ennakkolliset vaikutusarviot ovat toteutuneet. Kyselyn avulla lisäksi selvitettiin, miten velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto on vaikuttanut käyttäjäorganisaatioiden harmaan talouden torjuntaan.

Kyselyn avulla pyrittiin ymmärtämään velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutuksia ja käyttäjäorganisaatioiden realiteetteja. Kyselyiden käyttäytymistieteellinen näkökulma auttaa ymmärtämään toimintaa ja vaikuttavuutta paremmin, kun lainsäädännön tavoitteina olevat käyttäytymismuutokset toteutuvat organisaatioiden toiminnassa.²⁹

Kohdejoukko

Kyselyssä harmaan talouden torjunnan vaikuttavuutta selvitettiin sellaisista 15:sta velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksesta, joissa käyttäjäorganisaatio arvioi lainsäädäntöön perustuen luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa harjoittavan toimijan taloudellista

²⁷ Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevan lain alkuperäinen hallituksen esitys on 163/2010 vp. Muutokset lakiin on lueteltu [HTSY-lain](#) kohdassa *muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen*. Laadullisessa analyysissä on huomioitu lakimuutokset, jotka olivat voimassa 31.12.2024.

²⁸ Katso luku 4 Lainsäädännön ennakkolliset vaikutusarviot.

²⁹ Valtioneuvosto, 2022, s. 33.

luotettavuutta.³⁰ Yhtä käyttäjäorganisaatiota voi koskea useampi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus ja samaa käyttötarkoitusta voi hyödyntää useampi käyttäjäorganisaatio, minkä takia enimmillään kyselyyn oli mahdollista saada 20 erillistä vastausta. Kysely koski kahdeksaa eri viranomaista.³¹

Kyselyn toteutus

Kyselyn vastaajien vähäisen määrän takia kyselyn kysymyksiin pyydettiin ainoastaan avoimia vastauksia. Lisäksi oletettiin, että vastaukset voivat sisältää useampia vastausvaihtoehtoja. Tämän takia strukturoidun kyselyn valmiit vastausvaihtoehdot olisivat olleet toisensa liiallisesti poissulkevia.³² Numeeristen kysymysten esittäminen ei olisi tuonut tarvittavaa lisäarvoa tuloksille, koska vastaavat tiedot voitiin poimia avoimista vastauksista.

Kysely teemoitettiin velvoitteidenhoitoselvityksiä koskevissa lainsäädäntövalmisteluissa tehtyjen ennakkolisten vaikutusarvioiden ja vaikutuslajien mukaisesti. Kysely jakaantui viiteen osa-alueeseen: velvoitteidenhoitoselvitysten yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin sekä käyttäjäorganisaatioita ja yrityksiä koskeviin vaikutuksiin sekä selvityksen julkaisua koskevaan osioon. Kysely toteutettiin Webropol-sovelluksella ajalla 16.1-7.2.2025. Kyselytutkimuksen kysymyslomake on selvityksen liitteenä (Liite 2).

Kyselyn tulokset

Kyselyyn vastasi 13 käyttäjäorganisaatiota viidestä eri viranomaisesta. Kyselyn vastausprosentti käyttäjäorganisaatioiden perusteella oli 65 % ja käyttötarkoitusten perusteella 87 %. Eräästä käyttäjäorganisaatiosta saatiin kolme eri vastausta. Useimpiin kysymyksiin vastasivat kaikki käyttäjäorganisaatiot (11–13/13). Kyselyn tuloksia käsitellään luvussa 5. Kyselyn tulokset on julkaistu selvityksessä siten, että niistä ei ilmene yksittäisen organisaation vastauksia tai tietolähdettä. Selvityksen kyselytutkimuksen vastaajien vähäisen määrän takia vastauksia ei voi yleistää yhdelle organisaatiolle, mikä myös tukee sitä, että kyselyn tulokset on esitetty selvityksessä anonymisti.

Kyselyn luotettavuus

Kyselyt eivät ole täysin luotettavia tai mittaavia tapoja kerätä tietoa.³³ Kyselyiden perusteella saatiin velvoitteidenhoitoselvityksistä sellaista informaatiota, joka kuvaa velvoitteidenhoitoselvitysten tosiasiallista käyttöä. Yhdestä käyttäjäorganisaatiosta saatiin kolme eri vastausta ja vastaukset osittain poikkesivat toisistaan. Tämä kuvaa hyvin sitä, että yhden henkilön voi olla vaikeaa antaa sellaista vastausta, joka kuvaisi koko käyttäjäorganisaation toimintaa. Kyselyn numeraalisia tuloksia esitetään myös tämän takia sanallisesti, eikä niinkään tarkkoina lukuina

³⁰ Katso luku 1.2, taulukko 1. Selvityksessä tarkasteltavat HTSY-lain 6 § 1 mom. käyttötarkoitukset. Vuodesta 2023 alkaen HTSY-lain 6 § 17 kohdan tiedot on pyydetty 24 kohdan perusteella, minkä takia kyselyssä käyttötarkoituksia oli taulukosta poiketen 15.

³¹ Aluehallintovirasto, ELY-keskus, Finanssivalvonta, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Ruokavirasto, Traficom, Työ- ja elinkeinotoimisto ja Valvira.

³² Vehkalahti, Kimmo. 2019, s. 24. [Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät](#).

³³ Vartiainen, Niko. 2021, s. 60.

tai prosentteina, vaan osuutta kuvaavin termein. Selvityksen johtopäätöksissä on käsitelty lisää kyselyn rajoituksiin ja luotettavuuteen liittyviä näkökulmia.

Kyselyn kommentointi

Kaikki kyselyyn vastanneet käyttäjäorganisaatiot saivat halutessaan kommentoida ja antaa palautetta selvityksestä ennen sen julkaisua. Selvitys lähetettiin kommentoitavaksi neljälle käyttäjäorganisaatiolle. Myös velvoitteidenhoitoselvityksiin HTSY:ssä erikoistunut ryhmä on kommentoinut selvitystä ja tuottanut sisältöä selvitykseen.

2.3 Tilastolliset menetelmät

2.3.1 Paneeliregressio – perintätoiminnan harjoittajat

Selvityksessä tutkittiin velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönoton ja muiden samanaikaisten lakimuutosten yhteisvaikutusta valitun yritysjoukon taloudelliseen käyttäytymiseen. Velvoitteidenhoitoselvityksiä on voitu laatia perintätoiminnan harjoittajien luotettavuuden ja vakavaraisuuden selvittämistä varten vuodesta 2019 alkaen. Vuoden 2019 alusta alkaen perintätoiminnan harjoittaminen on lisäksi ollut rekisteröintiä edellyttävä elinkeino.³⁴ Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönoton, tietojensaantioikeuden ja rekisteröintivaatimusten yhteisvaikutuksia tarkasteltiin perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin ilmoittautuneista toimijoista. Perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin vuosina 2019–2022 oli ilmoittautunut yhteensä 101 yritystä.³⁵

Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin vaikutuksia yritysjoukon taloudelliseen käyttäytymiseen ei voitu selvittää aikasarjamenetelmin tutkimalla ainoastaan rekisteriin ilmoittautuneiden yritysten toimintaa ennen ja jälkeen rekisterin käyttöönoton. Tämä johtuu siitä, että yritykset olivat ilmoittautuneet rekisteriin eri aikoina ja rekisterin käyttöönottoa seurasi pian koronaviiruspandemia, mikä aiheutti muutoksia kaikkeen toimintaan. Tilanteeseen sopiva tutkimusasetelma on vaiheittaisen intervention erotusten erotus (difference-in-differences with a staggered treatment adoption). Tässä asetelmassa interventio kohdistuu eri aikoina eri yrityksiin, kun taas kontrolliryhmän yrityksiin interventio ei kohdistu koskaan.

Menetelmäksi valikoitui kaksisuuntainen kiinteiden vaikutteiden paneeliregressio ja spesifisti Wooldridgen³⁶ kehittämä laajennus (extended two-way fixed effects regression, ETWFE). Tässä menetelmässä oletetaan, että havaintoyksiköihin sekä aikaulottuvuuteen liittyy kiinteitä vaikutteita, jotka eivät muutu ajassa tai yksiköiden välillä. Yksikkökohtaiset kiinteät vaikutteet kontrolloivat ajan suhteen muuttumattomia tekijöitä, kuten yrityksen kulttuuria, toimialaa ja toimintatapoja. Aikaulottuvuuteen liittyvät kiinteät vaikutteet taas kontrolloivat kaikkiin yrityksiin samalla tavalla osuvia ulkoisia shokkeja, kuten koronapandemiaa. Tällä tavalla

³⁴ Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä (1.6.2018/411).

³⁵ Tiedot haettu perintätoiminnan harjoittajien rekisteristä 5.12.2024.

³⁶ Wooldridge, 2021. [Two-way fixed effects, the two-way Mundlak regression, and difference-in-differences estimators.](#)

kontrolloidaan sellaisia havaitsemattomia tekijöitä, jotka vaikuttavat yritysten toimintaan, ja jäljelle jää perintärekisteriin liittymisen aiheuttama käyttäytymismuutos.

Menetelmään liittyy kaksi oleellista oletusta, joiden piti päteä validien estimaattien saamiseksi. Ensinnäkin havaintoyksiköiden ei pitäisi muuttaa käyttäytymistään ennakoiden tulevaa interventiota. Tässä tapauksessa oletus ei olisi luultavasti täysin pätenyt, sillä yritykset osaavat varautua lakimuutoksiin jo etukäteen. Toisena oletuksena oli yhtenevien trendien oletus ennen interventiota eli vastemuuttujan tulisi käyttäytyä interventio- ja kontrolliryhmissä ajan myötä samalla tavalla ennen lainmuutoksen voimaantuloa. Tämän oletuksen pätemistä selvitetään tarkemmin luvussa 5.2 ennen tulosten esittelyä.³⁷

Kontrollijoukko tutkimusasetelmaan valittiin kahdesta eri joukosta, ja lisäksi hyödynnettiin lähimmän naapurin kaltaistusta³⁸, jossa valittiin parhaimmat verrokki molemmista eri joukoista. Näin luotiin kolme erilaista tutkimusasetelmaa, joissa oli eri kontrolliryhmät. Vastemuuttujana käytettiin kussakin koeasetelmassa sekä havaittuja verovelvoitteiden hoidon puutteita³⁹ että koneoppimismallilla estimoitua harmaan talouden riskiä.⁴⁰ Näin saatiin yhteensä kuusi erilaista estimaattia, mikä mahdollisti luotettavampien johtopäätösten tekemisen aineistosta.

Ensimmäisessä koeasetelmassa kontrollijoukko sisälsi toimialalta 82910 Perintä- ja luottotietopalvelut sellaisia yrityksiä, jotka eivät olleet koskaan rekisteröityneet perintätoimijoiden rekisteriin. Yritykset toimivat vastaavalla toimialalla, joten ne muodostivat luonnollisen kontrolliryhmän. Haasteena oli se, että osa kontrollijoukon yrityksistä oli saattanut jäädä tietoisesti rekisterin ulkopuolelle siitä syystä, että yritys ei edes aikonut hoitaa velvoitteitaan. Toisena kontrollijoukkona oli yritykset toimialalta 69201 Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelut. Tämä toimiala toimii melko samanlaisessa toimintaympäristössä kuin perintäalan yrityksetkin, mutta tähän toimialaan ei ole kohdistunut ainakaan vastaavia lainsäädäntömuutoksia samalla tarkasteluajalla. Viimeiseen asetelmaan valittiin näistä kahdesta ryhmästä sellaiset yritykset, jotka eniten muistuttivat ominaisuuksiltaan perintärekisteriin rekisteröityneitä yrityksiä.

2.3.2 VHS-pyyntöjen data-analyysi

Velvoitteidenhoitoselvitysten laajuutta kuvataan selvityksessä velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen kuukausittaisilla määrillä ajalta 2012–2024, jolloin aikasarjasta voitiin päätellä niin kausivaihteluun kuin pidemmän ajan trendiin liittyviä komponentteja.

³⁷ Wing ym., 2024. [Designing difference-in-difference studies with staggered treatment adoption: Key concepts and practical guidelines](#).

³⁸ Lähimmän naapurin kaltaistuksessa valitaan yritys, joka muistuttaa valittujen ominaisuuksien perusteella eniten rekisterissä olevaa yritystä. Etäisyyden metriikkana käytetään euklideista etäisyyttä. Muuttujat skaalataan. Kaltaistusmuuttujina käytetään esimerkiksi yrityksen ikää, liikevaihtoa sekä tasetta.

³⁹ Velvoitteidenhoidon puutteena huomioitiin selvityksessä yli 5 000 euron ulosotto- tai verovelka, verovelkarekisteriin merkitseminen tai arvioverotus kahden edellisen vuoden aikana.

⁴⁰ Harmaan talouden selvitysyksikössä on kehitetty verotarkastushavaintojen pohjalta koneoppimismalli, joka oppii tarkastuksissa harmaaksi todettujen yritysten tyypillisten piirteiden avulla ennustamaan yrityksen harmaan talouden riskiä.

Velvoitteidenhoitoselvitysten määriä koskeva tilastoaineistoa kerättiin HTSY:n tietokannoista. Aineistonkeruu rajattiin luvussa 1.2 rajattuihin velvoitteidenhoidon käyttötarkoituksiin.

3 Velvoitteidenhoitoselvitykset

3.1 Selvitysten tietosisältö

Velvoitteidenhoitoselvitysten tarkoituksena on antaa kokonaiskuva organisaatioiden ja organisaatiohenkilöiden julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta eri viranomaisten rekisteritietojen perusteella.⁴¹ Velvoitteidenhoitoselvityksessä voidaan kuvata myös muiden organisaatioiden kytkentöjä selvityksen kohteena olevaan tahoon. Kytkeentiedot voivat olla tarpeen, jos organisaation omilla tiedoilla ei ole mahdollista saada riittävää kuvaa sen velvoitteiden hoitamisesta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun on kyse vasta toimintansa aloittaneista organisaatiosta tai organisaation vastuuhenkilötiedoissa on tapahtunut olennaisia muutoksia.⁴²

Velvoitteidenhoitoselvitys on vakioimuotoinen ja selvityskohteen tiedot ovat saatavissa vaihtoehtoisesti 3–5 vuoden ajalta. Laajimmillaan velvoitteidenhoitoselvitys sisältää tietoja Eläketurvakeskuksen, Oikeusrekisterikeskuksen, Patentti- ja rekisterihallituksen, Tullin, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työllisyysrahaston, Ulosottolaitoksen ja Verohallinnon rekistereistä.⁴³

Selvitysyksikön tiedonsaantioikeus viranomaisilta velvoitteidenhoitoselvitystä varten on määriteltä velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäjän tiedonsaantioikeutta vastaavaksi, eikä selvitysyksiköllä ole pyytävän viranomaisen tehtäviä taikka niihin liittyviä toimivaltuuksia.⁴⁴

Velvoitteidenhoitoselvitys ei sisällä tietojen analysointia tai johtopäätöksiä. Velvoitteidenhoitoselvitys ei myöskään ole hallintolain tarkoittama viranomaispäätös. Tietoturva- ja tietosuojasysteistä on tärkeää, että laajoihin tietojenkäsittelyoikeuksiin perustuvan selvitysten tekeminen on keskitetty erilliseen selvitysyksikköön, jossa tietoja käsittelee tehtävään erikoistunut henkilöstö.⁴⁵

3.2 Selvityspyynnot ja tietoluovutukset

Velvoitteidenhoitoselvityksiä laaditaan käyttäjäorganisaation pyynnöstä laissa erikseen mainittuihin käyttötarkoituksiin. Velvoitteidenhoitoselvityksen yhteydessä ei luovuteta laajempia tietoja kuin sitä pyytänyt viranomainen olisi oikeutettu saamaan omilla

⁴¹ Viranomaistiedot ovat voimassa olevia selvitysraportin tulostusajankohdan tietoja.

⁴² HE 163/2010 vp.

⁴³ Kaikki tiedot haetaan reaaliaikaisesti kunkin viranomaisen rekisteristä. Mikäli lähdeviranomaisen rekisterissä on tietovirhe, on virheellinen tieto myös velvoitteidenhoitoselvityksellä.

⁴⁴ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (21.12.2010/1207) 7 §.

⁴⁵ HE 163/2010 vp.

tiedonsaantioikeuksillaan. Velvoitteidenhoitoselvitystä pyytänyt viranomais arvioi itse, mikä merkitys selvityksellä on sen lakisääteisten tehtävien hoitamisessa.⁴⁶

Lakiin Harmaan talouden selvitysyksiköstä on kirjattu tyhjentävä luettelo niistä 39 pääasiallisesta käyttötarkoituksesta⁴⁷, joiden tukemiseksi selvitysyksikkö laatii velvoitteidenhoitoselvityksiä viranomaisille. Velvoitteidenhoitoselvitystä ei voida laatia, jos viranomais tarvitsee tietoja organisaatiosta muuhun kuin laissa määriteltyyn käyttötarkoitukseen.⁴⁸ Yhdellä viranomaisella voi olla useita käyttötarkoituksia velvoitteidenhoitoselvityksen saamiseksi. Velvoitteidenhoitoselvitystä koskevassa pyynnössä on ilmoitettava selvityksen käyttötarkoitus. Käyttötarkoituksena voi olla esimerkiksi valvonta, perintä tai muu viranomaisen laissa säädetty tehtävä.⁴⁹

Viranomaisen esittämässä velvoitteidenhoitoselvityspyynnössä on yksilöitävä organisaatio tai henkilö, josta selvitystä pyydetään.⁵⁰ Yksilöinti tapahtuu käytännössä organisaation y-tunnuksen tai henkilön henkilötunnuksen perusteella. Lain valmistelussa on esitetty, että yksilöinti voisi tapahtua myös organisaation tai henkilön nimen tai muun vastaavan yksilöintitiedon perusteella.⁵¹

Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää HTSY:n ilmiöselvityksessä kuvatus ryhmän perusteella. Ilmiöselvityksissä voi ilmetä esimerkiksi sellaisia tietoja, joiden yksityiskohtaisempi tutkiminen ja paljastaminen edistäisivät merkittävästi harmaan talouden torjuntaa ja vähentäisivät yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen viittaamalla ilmiöselvityksessä yksilöimättömänä kuvattuun joukkoon antaa käyttäjäorganisaatiolle mahdollisuuden puuttua ilmiöselvityksessä esiin tulleeseen harmaan talouden ilmiöön.⁵²

3.3 VHS-pyyntöjen tilastotietoja

Harmaan talouden selvitysyksikkö on saanut tässä selvityksessä rajatuista velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoituksista yli 270 000 selvityspyyntöä vuosina 2012–2024.⁵³ Vuonna 2024 pyyntöjen yhteismäärä oli jo yli 50 000 pyyntöä. Kuviossa 1 esitetään VHS-pyyntöjen määrät kuukausittain sekä aikasarjan trendi, josta on poistettu kausi- ja satunnaisvaihtelu.

⁴⁶ HE 163/2010 vp.

⁴⁷ Käyttötarkoitukset on laskettu Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevan lain 6 § käyttötarkoituskohdian perusteella 31.1.2025. 6 §:n 1 momentin 17 kohta sisältyy nykyään kohtaan 24. Huomioitava on, että yksi pääasiallinen käyttötarkoitus voi pitää sisällään useampia käyttötarkoituksia. Käyttötarkoituksia on kuvattu tarkemmin liitteessä 1.

⁴⁸ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 §.

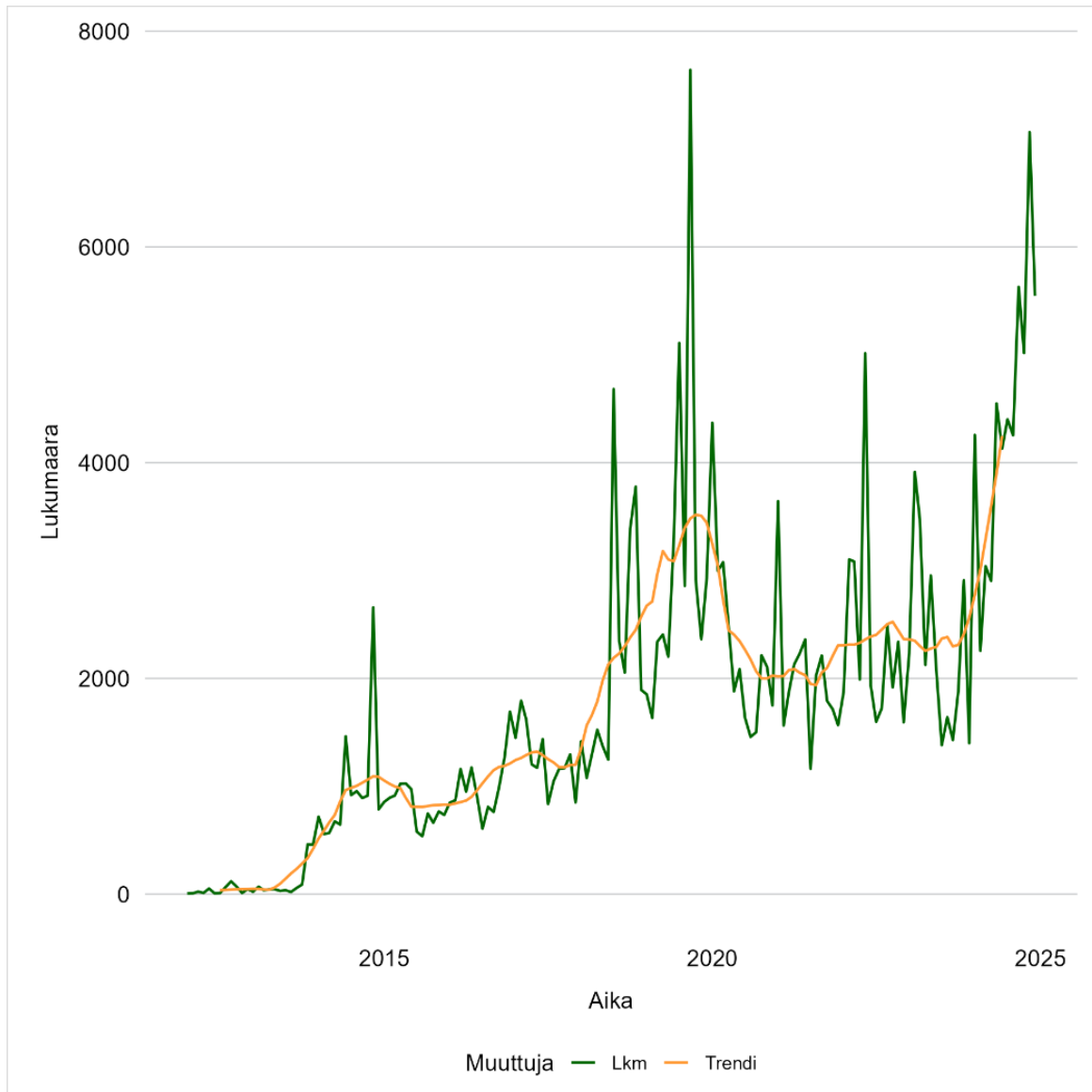
⁴⁹ HE 163/2010 vp.

⁵⁰ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 5 § 2 mom.

⁵¹ HE 163/2010 vp.

⁵² HE 163/2010 vp.

⁵³ Pyyntömäärät voivat sisältää useampia pyyntöjä samasta kohteesta.

Kuvio 1. VHS-pyyntöjen määrät kuukausittain vuosina 2012–2024

Selvitykseen rajattujen käyttötapausten VHS-pyyntöjen määrät ovat lisääntyneet vuosi vuodelta huomattavasti ja trendi on ollut pääosin nouseva. Koronapandemian aikana pyyntömäärät laskivat. Pyynnot kasvoivat erityisen vahvasti vuoden 2024 aikana. Kaikista eniten VHS-pyyntöjä tehtiin vuoden 2019 syyskuussa sisältäen yli 7 600 pyyntöä ja vuoden 2024 marraskuussa sisältäen yli 7 000 pyyntöä.

VHS-pyyntöjen määrissä on havaittavissa kausivaihtelua vuoden sisällä. Eniten VHS-pyyntöjä on tehty toukokuussa, syyskuussa ja marraskuussa. Vähiten pyyntöjä on tehty helmikuussa, huhtikuussa ja elokuussa.

4 Lainsäädännön ennakkolliset vaikutusarviot

4.1 Vaikutuslajit

Lainsäädännön ennakkollisen vaikutusarvioinnin tavoitteena on tuottaa päätöksenteon tueksi mahdollisimman luotettavia, avoimia ja vastuullisia arvioita lakiehdotusten olennaisista vaikutuksista.⁵⁴ Vaikutuksia voidaan jakaa vaikutuslajeihin, joista tyypillisiä ovat esimerkiksi taloudelliset vaikutukset, ympäristövaikutukset sekä muut yhteiskunnalliset vaikutukset. Yksi vaikutus voi esiintyä useammassa vaikutuslajissa, joka voi myös aiheuttaa yhteisvaikutuksia. Lisäksi vaikutusarviossa tulee tarkastella vaikutuksia, jotka kohdistuvat sääntelyä koskeville kohderyhmille ja ottaa huomioon yhteisvaikutukset muiden säädöshankkeiden kanssa. Vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida vaikutusten olennaisuus ja antaa päätöksentekijöille sekä sidosryhmille ymmärrettävä kokonaiskuva vaikutuksista.⁵⁵

Tässä luvussa esitetyt ennakkolliset vaikutusarviot perustuvat hallituksen esityksiin eduskunnalle laiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä sekä sen muuttamisesta.⁵⁶ Selvityksessä tarkastellaan velvoitteidenhoitoselvitysten yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia sekä vaikutuksia velvoitteidenhoitoselvitysten käyttäjäorganisaatioiden ja yritysten toimintaan.⁵⁷

4.2 Yhteiskunnallisia vaikutuksia

Harmaa talous ja talousrikollisuus aiheuttavat huomattavia kustannuksia sekä muita haittoja yhteiskunnalle, väärinkäytöksiä tulee arvioida yhteiskunnallisena ilmiönä.⁵⁸ Torjuntatyön yhteiskunnallista vaikuttavuutta on kuitenkin usein vaikeaa arvioida esimerkiksi vähentyneinä talousrikosten määrinä tai euromääräisesti.⁵⁹

Harmaan talouden torjunta tehostuu, kun viranomaisille asetetaan velvollisuuksia ja mahdollisuuksia taloudellisten toimijoiden luotettavuuden selvittämiseen.⁶⁰ Viranomaisilla voi olla hallussaan tietoa sellaisista markkinoiden toimintaan liittyvistä ilmiöistä ja mahdollisista väärinkäytöksistä, joiden avulla toinen viranomainen voi suunnata omaa toimintaansa

⁵⁴ Oikeusministeriö, 2024. [Lainvalmistelun vaikutusarviointi](#). Luettu 6.11.2024.

⁵⁵ Valtioneuvosto, 2022, s. 13 ja 38.

⁵⁶ Kaikissa HTSY lakia koskevissa hallituksenesityksissä ei ole erikseen käsitelty vaikutuksia vaikutuslajeittain, joten selvityksessä tuodaan esimerkkejä ainoastaan esityksiin kirjatusta vaikutuslajeista.

⁵⁷ Selvityksessä vaikutuksia ei ole kaikissa tilanteissa esitetty niiden otsikoiden alla, kuten on olleet hallituksen esityksissä, koska eri esityksissä vaikutuslajien käsittely on eronnut toisistaan. Joissakin hallituksen esityksissä taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset on käsitelty yhdessä (esim. HE 163/2010) ja jossain ne on käsitelty erikseen (esim. HE 103/2023). Lisäksi vain osassa hallituksen esityksistä on arvioitu VHS:n vaikutuksia viranomaisten tai yritysten toimintaan. Hallituksen esityksissä velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutuksia on arvioitu myös tietosuoja- ja tiedonhallintavaikutuslajin yhteydessä (HE 103/2023).

⁵⁸ Valtioneuvosto, 2022, s. 84.

⁵⁹ HE 38/2018 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi](#).

⁶⁰ HE 108/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_108+2016.aspx.

tavoitteiden ja käyttötarkoitusten mukaisesti.⁶¹ Yleensäkin organisaatioiden taloudellisten tietojen avoimuuden lisäämisellä on merkitystä harmaan talouden torjunnassa ja selvittämisessä.⁶²

Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ja luotettavuuden kannalta on tarkoituksenmukaista, että yksityisten palveluntuottajien toiminnalle on luotu esimerkiksi taloudellisia edellytyksiä, joiden on täyttyvä koko sen ajan, kun palveluja tuotetaan. Harmaan talouden selvitysyksikön laatimat velvoitteidenhoitoselvitykset antavat lisähyötyä aikaisempaan nähden, kun palveluntuottajien yleisten edellytysten täyttymisen arvioimiseen tarvittavat tiedot saadaan kootusti ja ymmärrettävässä muodossa.⁶³

4.3 Taloudellisia vaikutuksia

Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa keskeistä on muun muassa muutoksen mittaluokka, kustannusten ja hyötyjen suhde sekä vaikutusten kohdentuminen. Jos yksittäisellä säädösehdotuksella ei ole selkeitä tai merkittäviä koko kansantaloutta koskevia vaikutuksia, voi vaikutusarviointi keskittyä kohderyhmien mukaan jäsenneitäviin välillisiin ja välittömiin vaikutuksiin.⁶⁴

Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamien velvoitteidenhoitoselvitysten kustannukset aiheutuvat muun muassa yksikön toiminnon henkilöstökuluista⁶⁵ ja tietojärjestelmistä. Lisäksi käyttäjäorganisaatiolle aiheutuu kustannuksia sen käyttöliittymästä.⁶⁶ Selvitysyksiköllä on oikeus saada velvoitteidenhoitoselvityksellä olevat viranomaistiedot maksutta ja selvitysyksikkö laatii sekä luovuttaa myös velvoitteidenhoitoselvityksen maksutta, jolloin selvityksistä ei aiheudu läpilaskutusta yhteiskunnassa.⁶⁷ Resurssien kannalta ei myöskään ole järkevää, että jokainen viranomainen rakentaisi oman selvitystietojärjestelmänsä.⁶⁸

Yhteiskunnan resurssien tehokasta käyttöä edistää viranomaisten tietojenvaihdon digitalisointi. Velvoitteidenhoitoselvitysten toimittaminen automaattisesti ja sähköisesti on myös yhdenmukainen Suomen digitaalisten tavoitteiden kanssa.⁶⁹ Velvoitteidenhoitoselvitysten digitalisaation kehittämisellä on kuitenkin vaikutuksia julkiseen talouteen, koska sen toteutus

⁶¹ HE 68/2018 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.](#)

⁶² HE 166/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle säätölaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_166+2014.pdf.

⁶³ HE 103/2023 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_103+2023.aspx.

⁶⁴ Valtioneuvosto, 2022, s. 39.

⁶⁵ Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoitusten laajentuminen ei yleensä vaikuta olennaisesti Harmaan talouden selvitysyksikön henkilöstökuluihin (HE 146/2022 vp.)

⁶⁶ HE 228/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_228+2016.aspx.

⁶⁷ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (21.12.2010/1207) 8 § ja 11 §.

⁶⁸ HE 163/2010 vp.

⁶⁹ Esimerkiksi Suomen digitaalinen visio ja tavoitteet vuodelle 2030. Valtiokonttori, 2022. [Ministeriyrhmä linjasi Suomen digitaalisen vision ja tavoitteet vuodelle 2030.](#)

maksaa.⁷⁰ Velvoitteidenhoitoselvityspalvelun jo olemassa olevaan selvitystietojärjestelmään laajennukset eivät aiheuta suuria tietojärjestelmäkustannuksia.⁷¹ VHS-palvelun käyttöönotto uusille viranomaisille edellyttää kuitenkin tietojärjestelmien muuttamista tai rakentamista, mikä aiheuttaa kustannuksia sekä käyttäjäorganisaatioille että selvitysyksikölle.⁷² Kaikilla VHS-palvelun käyttäjäorganisaatioilla ei vielä ole käytössään rajapintaa velvoitteidenhoitoselvityspyntöjen sähköiseen pyytämiseen ja vastaanottamiseen.⁷³

Viranomaisten toiminnan tehokkuuden kannalta on merkittävää, että julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta on mahdollista saada tiedot tehokkaasti ja keskitetysti vähentäen hallinnollista työtä.⁷⁴ Julkiseen talouteen kohdistuvia vaikutuksia voidaan kompensoida velvoitteidenhoitoselvitysten tehokkuuden ja harmaan talouden torjunnan tuottamien taloudellisten hyötyjen kautta. Ilman velvoitteidenhoitoselvitystä, tulisi viranomaisten pyytää vastaavat tiedot erillisillä ja myös kustannuksia aiheuttavilla tietopyynnöillä toisilta viranomaisilta.⁷⁵ Jos esimerkiksi tietojenvaihtoon käytetään turvasähköpostia, tietojen manuaalinen käsittely vie enemmän aikaa.⁷⁶ Joidenkin käyttäjäorganisaatioiden säädösten johdosta velvoitteidenhoitoselvitykset toimivat valvonnassa ainoastaan lähinnä täydentävänä tietolähteenä, mikä ei kuitenkaan vähennä käyttäjäorganisaation tarvetta saada tietoja nopeasti ja tehokkaasti.⁷⁷

Harmaata taloutta torjuva taloudellisen luotettavuuden selvittämistä koskeva tehtävä lisää viranomaisen työmäärää. Velvoitteidenhoitoselvitykset kuitenkin mahdollistavat sen, että yhdelle viranomaisille kertaalleen annettu tieto olisi myös muiden viranomaisten käytettävissä.⁷⁸ Viranomaisen ei myöskään välttämättä tarvitsisi varmistaa, että kaikki yleisten edellytysten täyttymistä koskevat liitteet ovat asianmukaisesti täytetty ja liitetty hakemukseen, jos vastaavat tiedot olisivat saatavilla velvoitteidenhoitoselvityksistä. Tämä todennäköisesti nopeuttaa prosesseja, koska velvoitteidenhoitoselvityksissä tiedot ovat kaikista toimijoista ajantasaisesti samassa muodossa.⁷⁹

Velvoitteidenhoitoselvitykset antavat harmaan talouden torjuntaan osallistuville viranomaisille ja organisaatioille paremmat mahdollisuudet harmaan talouden estämiseen, tapausten paljastamiseen ja selvittämiseen sekä harmaasta taloudesta aiheutuvan laittoman hyödyn takaisaantiin. Viranomaistoiminnan tehostumisen ja vilpillisen toiminnan aikaisempaa

⁷⁰ HE 114/2016 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n sekä yrittäjän eläkelain 152 §:n muuttamisesta.](#)

⁷¹ HE 42/2021 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.](#)

⁷² HE 38/2018 vp. ja HE 46/2022 vp.

⁷³ Luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa valvovilla käyttäjäorganisaatioilla on noin 90 %:sti rajapinta käytössä.

⁷⁴ HE 196/2016 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi palkkaturvalain, merimiesten palkkaturvalain 7 ja 26 §:n sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.](#)

⁷⁵ HE 114/2016 vp.

⁷⁶ HE 146/2022 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.](#)

⁷⁷ HE 38/2018 vp.

⁷⁸ HE 89/2022 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.](#)

⁷⁹ HE 103/2023 vp.

nopeamman havaitsemisen seurauksena selvitysyksikköön sijoitettujen varojen on arvioitu palautuvan moninkertaisesti yhteiskunnalle.⁸⁰

Valtio saa harmaan talouden estämisen takia lisää tuloja, joskin niiden tarkkaa määrää on vaikea arvioida.⁸¹ Harmaan talouden torjuntatoimenpiteiden myönteiset vaikutukset heijastuvat julkiseen talouteen ja yhteiskuntaan tyypillisesti vasta viiveellä. Velvoitteidenlaiminlyöntien tehokkaamman valvonnan ansiosta esimerkiksi laiminlyöntimaksujen määrä voi kasvaa.⁸² Harmaan talouden torjuntatoimenpiteiden aiheuttamat menot tulee nähdä sijoituksena, ei kustannuksena.⁸³

4.4 Vaikutuksia viranomaisten toimintaan

Viranomaisvaikutuksia arvioidaan silloin, kun säädösehdotuksen kohteena on jokin viranomainen tai muu julkisen sektorin organisaatio taikka säädetään viranomaisen tehtävistä, toiminnasta tai menettelystä. Vaikutuksena usein arvioidaan, edellyttävätkö tehtävien tai menettelytapojen muutokset esimerkiksi henkilökunnan koulutusta tai viranomaisten tiedottamisvelvollisuutta.⁸⁴

Organisaatioiden, niiden johdon ja omistajien luotettavuus ja sopivuus ovat usealle toiminnalle asetettuja keskeisiä lakisääteisiä edellytyksiä. Harmaan talouden selvitysyksikön laatimat velvoitteidenhoitoselvitykset tukevat lupa- ja rekisteröintiviranomaisten tehtäviä näiden edellytysten selvittämisessä.⁸⁵ Velvoitteidenhoitoselvitykset parantavat esimerkiksi käytettävissä olevan tietoaineiston laatua.⁸⁶ Erityisen merkittävä rooli velvoitteidenhoitoselvityksillä on tilanteissa, joissa tiedot olisivat vaikeasti havaittavissa, löydettävissä tai saatavissa ja joita yksittäinen viranomainen pystyy harvoin hyödyntämään valvontatehtävässään. Selvitystä pyytänyt viranomainen pystyy käyttämään tiedonhankinnan nopeuden takia säästyneet resurssinsa saadun tietoaineiston hyödyntämiseen omassa valvontatehtävässään.⁸⁷

Velvoitteidenhoitoselvitys vaikuttaa viranomaisten henkilöstön toimintaprosesseihin ja tiedonhallintakäytäntöihin. Velvoitteidenhoitoselvityksen myötä saatavien tietojen hankinta, analysointi ja käyttö on suunniteltava. Salassa pidettävien tietojen tulee esimerkiksi olla vain niiden henkilöiden käytettävissä, joiden hoitamia valvontatehtäviä varten tiedot on pyydetty. Samoin on suunniteltava tietojen säilytys ja hävittäminen.⁸⁸

⁸⁰ HE 163/2010 vp.

⁸¹ HE 193/2012 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.](#)

⁸² HE 114/2016 vp.

⁸³ Eduskunnan toteamus eduskunnan kirjelmässä [42/2010 vp.](#)

⁸⁴ Valtioneuvosto, 2022, s. 78–79.

⁸⁵ HE 38/2018 vp.

⁸⁶ HE 68/2018 vp.

⁸⁷ HE 163/2010 vp.

⁸⁸ HE 114/2016 vp.

Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto aiheuttaa uutta osaamistarvetta muun muassa selvitysten analysoinnista ja niistä aiheutuvista toimenpiteistä.⁸⁹ Laajojen tietomassojen ymmärtäminen ja olennaisten tietojen esittäminen vaatii erityisosaamista.⁹⁰ Käytettävissä olevan salassa pidettävän tiedon lisääntyessä käyttäjäorganisaation henkilöstölle on usein järjestettävä täydennyskoulutusta. Velvoitteidenhoitoselvityksiltä tavoiteltavat hyödyt saavutetaan, kun käyttäjäorganisaation henkilöstö oppii hyödyntämään uusia tietoja erityisesti valvonnan kohdentamiseen.⁹¹ Harmaan talouden selvitysyksikkö tukee muita viranomaisia velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käytön aloittamisessa ja tuottaa tukimateriaalia yhteistyössä tiedontuottajien kanssa.⁹²

4.5 Vaikutuksia yritysten toimintaan

Yritysvaikutusten arvioinnissa tarkastellaan velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutuksia yrityksiin ja yrittäjiin. Keskeisimpiä vaikutustyypppejä ovat muun muassa vaikutukset yritysten väliseen kilpailuun ja markkinoiden toimivuuteen, yritysten kohtaamaan sääntelytaakkaan ja muihin kustannuksiin, yritystoiminnan kannattavuuteen, alalle tuloon, yrittäjänä toimimiseen ja yritysten kasvuedellytyksiin sekä investointeihin. Yritysvaikutuksia ja niiden merkittävyyttä arvioitaessa on tunnistettava, minkälaisille yrityksille ja yritysryhmille vaikutuksia aiheutuu.⁹³

Velvoitteidenhoitoselvitykset eivät lisää yksityisten organisaatioiden tai henkilöiden hallinnollista taakkaa, koska tiedot saadaan suoraan viranomaisilta.⁹⁴ Velvoitteidenhoitoselvityksen johdosta toimintaa harjoittavan organisaation tai sen organisaatiohenkilön ei kaikissa tilanteissa tarvitse enää itse liittää kaikkia tietoja hakemukseen tai muuhun selvitykseen.⁹⁵ Velvoitteidenhoitoselvitykset ovat muuttaneet tiedonsaannin tapaa, sillä useissa tapauksissa aikaisemmin samat tiedot on toimitettu viranomaiselle toimijan kautta.⁹⁶

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttämisellä voidaan siis jossain määrin pienentää selvittelyn kohteena olevien yritysten hallinnollista taakkaa. Velvoitteidenhoitoselvityksistä voi tulla kustannussäästöjä yrityksille, koska osa aikaisemmin toimitetuista todistuksista ja otteista on ollut toimijoille maksullisia.⁹⁷ Todellisiin kustannuksiin vaikuttavat valvontamenettelyn soveltamiskäytännöt sekä yksittäisten järjestelyjen luonne ja määrä.⁹⁸ Osittain yrityksillä on edelleen laissa säädetty velvollisuus kerätä ja ylläpitää tiettyjä tietoja myös itse, jolloin hallinnollinen taakka vähenee vain osittain. Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttämisen vaikutukset

⁸⁹ HE 32/2022 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle lannoitelainsäädännön ja siihen liittyviksi laeiksi.](#)

⁹⁰ HE 163/2010 vp.

⁹¹ HE 114/2016 vp.

⁹² HE 200/2020 vp.

⁹³ Valtioneuvosto, 2022, s. 40.

⁹⁴ HE 163/2010 vp.

⁹⁵ Viranomaisen on pyrittävä hyödyntämään toisen viranomaisen tietoa-aineistoja, jos viranomaisella on oikeus saada tarvittavat tiedot toiselta viranomaiselta teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla. Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) 20 §.

⁹⁶ HE 103/2023 vp.

⁹⁷ HE 103/2023 vp.

⁹⁸ He 146/2022 vp.

eivät ole kaikilla käyttäjäorganisaatioilla samanlaiset.⁹⁹ Harmaan talouden estämisellä saadaan kuitenkin kaikille toimijoille tasapuolisemmat kilpailun edellytykset.¹⁰⁰

5 Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuus

5.1 Kyselytutkimuksen tulokset

Velvoitteidenhoitoselvityksiä käyttäville organisaatioille lähetetyllä kyselytutkimuksella selvitetiin, kuinka HTSY-lakia koskevissa hallituksen esityksissä tehdyt ennakolliset vaikutusarviot ovat toteutuneet. Kyselyn avulla myös selvitettiin, miten velvoitteidenhoitoselvitykset vaikuttavat käyttäjäorganisaatioiden harmaan talouden torjuntaan. Kyselyyn saatiin vastaus 13:sta eri käyttötarkoituksesta (87 %). Kyselyn tulokset on julkaistu selvityksessä siten, että niistä ei ilmene yksittäisen organisaation antamaa vastausta.

5.1.1 Taloudellisia vaikutuksia

Toiminnan tehostuminen

Kyselyn tulosten perusteella velvoitteidenhoitoselvitykset ovat tehostaneet käyttäjäorganisaatioiden toimintaa, koska noin puolet käyttäjäorganisaatioista on voinut luopua vastaavia tietoja sisältävistä yksittäisistä viranomaistiedusteluista tai ainakin niitä tehdään vähemmän. Vastaavia tietoja saatetaan edelleen pyytää esimerkiksi konkurssi-, yrityssaneeraus ja liike-toimintakieltotiedoista. Yksittäisiä VHS-raportin tietoeria voidaan lisäksi kysyä erikseen yksittäiseltä viranomaiselta esimerkiksi tietystä valvontajoukosta. Kolmasosa käyttäjäorganisaatioista ei ole tehnyt VHS-raportin tietoja koskevia viranomaistiedusteluja lainkaan ennen VHS-palvelun käyttöönottoa, jolloin muutosvaikutusta on tällöin mahdotonta arvioida.¹⁰¹

Viranomaiset kysyvät velvoitteidenhoitoselvityksessä olevien tietojen lisäksi erillisinä tiedusteluina muilta viranomaisilta usein sellaisia tietoja, joita ei ole saatavissa VHS-raportilta. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi holhousasioita koskevat tiedot, yritysten edunsaajatiedot, yhdistysten säännöt ja rekisteriotteet sekä sakko- ja rikosrekisteritiedot. Vastausten mukaan myös kaupparekisteriotteita tai tilinpäätös- ja tilintarkastustietoja voidaan kysyä erikseen PRH:lta, jos ne eivät ole velvoitteidenhoitoselvityksen liitteenä. Lisäksi voidaan tehdä muita tarkempia yksittäisiä viranomaistiedusteluja, mikäli velvoitteidenhoitoselvitykseltä nousee siihen tarve.

⁹⁹ HE 38/2018 vp.

¹⁰⁰ HE 193/2012 vp.

¹⁰¹ Esimerkiksi laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä astui voimaan 1.1.2019, jonka kanssa samanaikaisesti muutettiin myös Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevaa lainsäädäntöä, jotta rekisteriin hakeutuvan luotettavuutta ja vakavaraisuutta arvioitaessa voitaisiin laatia velvoitteidenhoitoselvitys.

Tällä hetkellä VHS-tietoja on saatavissa ainoastaan organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä¹⁰² sekä tietoja voidaan pyytää ainoastaan suomalaisella tunnuksella, joten muita luonnollisia henkilöitä ja ulkomaisilla tunnuksilla toimivia koskevaa tietoja on pakko pyytää suoraan asianomaiselta viranomaiselta. Väestötietojärjestelmästä voidaan lisäksi tarkistaa osoitetietoja.

Noin viidesosalla käyttäjäorganisaatiosta on käytössään myös kaupallisia palveluita, joita ei juurikaan käytetä velvoitteidenhoitoselvityksiltä saatavien tietojen saamiseksi. Kaupallisista palveluista voidaan tarkastella esimerkiksi valvottavien luottotietomerkintöjä, joka voi osoittaa valvottavan muuta kuin tilapäistä maksukyvyttömyyttä, tai kysyä erilaisia talousanalyysyjä. Suurin osa käyttäjäorganisaatioista on luopunut velvoitteidenhoitoselvitysten takia kokonaan kaupallisten palveluiden käytöstä tai niitä ei ole edes ollut käytössä.

5.1.2 Vaikutuksia viranomaisten toimintaan

Toiminnan tukeminen

Kyselyn tulosten perusteella noin puolet käyttäjäorganisaatioista saa velvoitteidenhoitoselvitykseltä kaikki tarvittavat tiedot toimijan taloudellisen luotettavuuden selvittämiseksi, ja puolelle velvoitteidenhoitoselvitykset toimivat ainoastaan täydentävänä tietolähteenä valvonnassa tarvittavien tietojen saamiseksi.

Yli puolelle käyttäjäorganisaatioista velvoitteidenhoitoselvitys oli päätöksenteon kannalta kriittinen, koska velvoitteidenhoitoselvitys on ensisijainen tietolähde luotettavuuden selvittämiseksi ja se sisältää päätöksen kannalta tarvittavat tiedot. Yli kolmannekselle käyttäjäorganisaatioista VHS-raportin tiedot eivät olleet kriittisiä. Esimerkiksi taloudellisen luotettavuuden selvittäminen voi olla vastausten perusteella käyttäjäorganisaation toiminnassa toissijaista. Velvoitteidenhoitoselvitys saattoi kuitenkin olla mahdollisten jatkotoimenpiteiden kannalta kriittinen.

Viranomaisten toiminnan tehostamiseksi velvoitteidenhoitoselvityksiä toivottiin täydennettävän sellaisille tiedoilla, joita joudutaan pyytämään erikseen muilta viranomaisilta. Myös VHS-raportin tietojen jäsentelyä toivottiin muokattavan, esimerkiksi ulosoton tiedoista julkisoikeudelliset velat voisivat olla eriteltynä yksityisoikeudellisista veloista.

¹⁰² Organisaatiolla tarkoitetaan yritys- ja yhteisötietolain 3 §:ssä mainittuja rekisteröitäviä yksiköitä ja organisaatiohenkilöllä liiketoimintakiellosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevässä sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 2 §.

Toiminnan suuntaaminen

Kyselyn vastausten perusteella noin puolelle käyttäjäorganisaatioista Harmaan talouden selvitysyksikön asiakasluokittelulla¹⁰³ oli vaikutusta velvoitteidenhoitoselvitysten tilausmääriin. Asiakasluokittelussa voi nousta esille esimerkiksi valvottavien taloudellisia ongelmia, jotka kohdentavat valvontaa, koska valvottavien toimijoiden taloudellisten edellytysten tulee täytyä koko niiden toiminnan ajan. Lisäksi ilmiöselvitysten kerrottiin antavan arvokasta tietoa valvonnan kannalta ja yleisesti tärkeää tietoa harmaan talouden ilmiöistä.

Muutokset menettelytapoihin

Kyselyn vastausten perusteella velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto on useimmiten vaikuttanut viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin, jolloin ne edellyttävät myös käyttäjäorganisaation henkilökunnan koulutusta, ainakin vähäisesti. Koulutusta nähtiin tarvittavan lisää esimerkiksi yritysten taloudellisten edellytysten tarkastelussa. Erään vastauksen mukaan tehtäviin tai prosesseihin käyttöönotolla ei ole ollut vaikutusta, koska samat tiedot on ollut saatavissa aikaisemmin esimerkiksi kaupallisilta toimijoilta.

Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto ei ole kyselyn vastausten perusteella edellyttänyt tiedottamisvelvollisuutta, mutta niiden käytöstä on tiedotettu toimijoille esimerkiksi luotettavuuden arvioinnissa. Lisäksi toimijoille on voitu kertoa, että tarvittavia muilla viranomaisilla olevia tietoja saadaan sähköisen palvelun kautta ja toimijoiden pitää itse toimittaa vain sellaisia asiakirjoja, joita ei ole mahdollista saada VHS-raportilta.

Riskejä kielteisistä vaikutuksista

Kyselyn tulosten perusteella käyttäjäorganisaatiot eivät juurikaan tunnistanee tai tuoneet esille velvoitteidenhoitoselvityksiin mahdollisesti liittyviä riskejä kielteisistä vaikutuksista. Tietosisältö oli koettu luotettavaksi ja ajantasaiseksi. Riskejä nähtiin poistavan se, että käytetään mahdollisimman tuoreita selvityksiä tai tarvittaessa toimijoita kuullaan tai heiltä pyydetään lisäselvitystä esimerkiksi uusimmista maksujärjestelyistä. Myös lisäkoulutus esimerkiksi taloudellisten tunnuslukujen merkityksestä, voisi vähentää riskejä. Lisäksi VHS-raportin kehittäminen voisi vähentää riskejä, jos siitä olisi esimerkiksi väreillä suoraan nähtävissä mahdollisia taloudellisten tietojen poikkeamia.

Ainoastaan kaksi käyttäjäorganisaatiota toi vastauksissaan esille velvoitteidenhoitoselvityksiin liittyviä riskejä kielteisistä vaikutuksista. Kasvavaksi riskiksi koettiin se, että viranomaisen ei selvitä velvoitteidenhoitoselvityksen tai muiden viranomaistietojen ulkopuolisia tietoja, jotka käyttäjäorganisaation tehtävän mukaan kuuluisi selvittää. Toisena riskinä esitettiin poikkeukselliset tilanteet, joissa VHS-raportin tietosisältö ei aina ole ajantasaista, esimerkiksi koskien uusimpia maksusuunnitelmia tai hovioikeuden kumoamia käräjäoikeuden tuomioita.

¹⁰³ Asiakasluokittelu on tilastomuotoinen selvitys organisaatioiden velvoitteidenhoidosta sekä taloustiedoista. Asiakasluokittelun avulla voi organisaatioita jakaa osajoukkoihin eri ominaisuuksien mukaan, esimerkiksi toimialoittain. Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä (21.12.2010/1207) 3 ja 4 §.

VHS-raportin tietosisältö koettiin vastauksissa pääosin luotettavaksi, vaikka joissain harvoissa tilanteissa jokin tieto on saattanut olla ristiriitainen toimijalta saatujen asiakirjojen kanssa. Eräässä vastauksessa myös pohdittiin, pitäisikö tietosisällön luotettavuutta kyselyn kysymyksen perusteella arvioida käyttäjäorganisaation toiminnassa kriittisemmin.

5.1.3 Vaikutuksia yritysten toimintaan

Kyselyn tulosten perusteella velvoitteidenhoitoselvitykset eivät juurikaan ole vaikuttaneet yritysten tai toimijoiden asiointitarpeeseen käyttäjäorganisaatioiden kanssa. Kahdessa vastauksessa tuotiin esille, että velvoitteidenhoitoselvitykset ovat positiivisesti tai olennaisesti vähentäneet yritysten asiointia ja raportointitaakkaa käyttäjäorganisaatiolle. Poikkeuksena tästä mainittiin kuitenkin sellaiset ulkomaiset yritykset, joiden tietoja ei ole VHS-raportilta saatavissa.

Yli puolet käyttäjäorganisaatioista vastasi, että velvoitteidenhoitoselvitykset eivät ole vähentäneet valvottavien yritysten hallinnollista taakkaa. Muutamassa vastauksessa yritysten hallinnollisen taakan nähtiin vähentyneen hyvin ja useimmiten vastauksena oli jonkin verran. Toimijoiden ei esimerkiksi tarvitse enää itse toimittaa niin paljon asiakirjoja kuin ennen velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöä. Tiedot ovat lisäksi selkeämmin saatavissa VHS-raportilta kuin yksittäisistä asiakirjoista.

5.1.4 Yhteiskunnallisia vaikutuksia

Kyselyn tavoitteena oli selvittää, kuinka keskeisiä velvoitteidenhoitoselvitykset ovat käyttäjäorganisaation harmaan talouden torjunnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Noin puolet käyttäjäorganisaatioista koki velvoitteidenhoitoselvityksillä olevan keskeinen tai ainakin vaikuttava merkitys tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Velvoitteidenhoitoselvitys voi olla jopa ainoa tapa harmaan talouden ennalta estämiseen tai selvitysten tekemiseen.

Harmaan talouden torjunnan vaikuttavuuteen voivat negatiivisesti vaikuttaa muut käyttäjäorganisaation tehtävää koskevat muutokset tai vaikutukset, kuten eri oikeusasteiden tekemät eriävät lainsäädännön tulkinnat. Alle kolmasosa kyselyn vastaajista ei pystynyt arvioimaan VHS-tietojen vaikutusta harmaan talouden torjunnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta ja alle kolmasosa kertoi, etteivät velvoitteidenhoitoselvitykset ole keskeisiä.

Kyselyn vastausten perusteella velvoitteidenhoitoselvitysten yhteiskunnallista vaikutusta on vaikea arvioida harmaan talouden vähentymisenä määrällisesti tai euromääräisesti. Toimialoilla tai yrityksissä tapahtuvat harmaaseen talouteen viittaavat asiat eivät aina johdu harmaasta taloudesta, mikä haastaa juuri harmaan talouden määrän mittaamista. Vaikka harmaan talouden muutosta ei pystyttäisi mittaamaan, tuotiin vastauksissa esille, että velvoitteidenhoitoselvitykset kuitenkin tehostavat valvontaa. Lisäksi harmaata taloutta tukeva viranomaishallinto ja luvan- tai ilmoituksen varainen elinkeinotoiminta voivat parantaa esimerkiksi yritysten maksuhalukkuutta.

Kyselyn tulosten perusteella pelkästään velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta on haastavaa, jopa mahdotonta, mitata käyttäjäorganisaatioissa. Lisäksi osa käyttäjäorganisaatioista ei

voinut arvioida vaikutusta, koska organisaatiolla ei ole kokemusta toimimisesta ilman velvoitteidenhoitoselvityksiä. Vastauksissa tuotiin kuitenkin esille muutamia keinoja vaikuttavuuden mittaamiseksi. Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta voisi esimerkiksi mitata käyttäjäorganisaatioissa velvoitteidenhoitoselvityksiin pohjautuvien päätösten perusteella, tai rajatun hylkäävien päätösten tai rekisteristä poistojen perusteella. Vastausten mukana kuitenkin ei toimitettu tilastotietoja esimerkiksi rekistereistä poistoista tai hylätyistä päätöksistä. VHS-raportti ei yksinään usein vaikuta päätöksiin, joten mittaaminen tällä tavalla ei välttämättä toisi riittävää tietoa. Useilla käyttäjäorganisaatioilla ei myöskään ole sellaista tilastotietoa hyödynnettävissä, jota voitaisiin suoraan yhdistää VHS-tietojen käyttöön. Toisilla käyttäjäorganisaatioilla taas kaikki päätökset pohjautuvat VHS-raporttiin.

Erään vastauksen mukaan, mikäli velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta mitataan euromäärin perusteella, tulisi vaikutusta mitata pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi viiden vuoden ajalta, koska kertyneet euromäärät voivat vaihdella ainakin yhden vuoden sisällä. Vaikutusta voisi myös mitata tehostuneen työajankäytön perusteella. Useampi käyttäjäorganisaatio toi esille, että prosessit ovat tehostuneet tietojen keräämisessä ja siten päätösten tekemisessä. Yhdessä vastauksessa myös todettiin, että VHS-raportin tietosisältö on myös luotettavampaa kuin toimijoilta itseltään saadut osin ristiriitaiset tiedot. Lisäksi toimijat harvemmin enää kiistävät VHS-raportilta saatuja tietoja.

5.2 Toimialakohtainen tarkastelu – perintätoiminnan harjoittajat

Selvityksessä tarkasteltiin, miten velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto ja muut samankaiset lakimuutokset ovat vaikuttaneet perintätoiminnan harjoittajien taloudelliseen luotettavuuteen.

5.2.1 Toimialan taloudelliset luotettavuusvaatimukset

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia perintätoiminnan harjoittajien luotettavuuden ja vakavaraisuuden selvittämistä varten.¹⁰⁴ Perintätoiminnan harjoittajien tulee rekisteröityä erilliseen rekisteriin.¹⁰⁵ Perintätoiminnan harjoittaja ei saa olla konkurssissa ja ilmoituksen tekijän tulee olla oikeustoimikelpoinen, luotettava ja vakavarainen. Ilmoituksen tekijän tulee olla kykenevä huolehtimaan asiakasvaroista sekä toimeksiantajaa ja velallista koskevien tietojen asianmukaisesta suojaamisesta.¹⁰⁶

Rekisteröinti-ilmoituksen tekijän luotettavuutta ja vakavaraisuutta arvioitaessa velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on helpottaa ja tehostaa tehtävään liittyvää tiedonhankintaa.¹⁰⁷ Perintätoiminnan harjoittajaa ja toiminnasta vastaavaa henkilöä ei pidetä luotettavana, jos henkilö on toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt lakisääteisiin maksuihin liittyvän rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisen. Jos toimija on oikeushenkilö,

¹⁰⁴ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 23 kohta.

¹⁰⁵ Aluehallintovirasto. [Perintätoiminnan harjoittajien rekisteri](#).

¹⁰⁶ Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä (1.6.2018/411) 8 §

¹⁰⁷ HE 206/2017 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi](#).

vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen omistajia, vastuuhenkilöitä ja näiden muita yrityksiä.¹⁰⁸ Ilmoituksen tekijää ei pidetä vakavaraisena, jos tämä on ulosottorekisterin tietojen tai muun selvityksen perusteella kykenemätön vastaamaan taloudellisista velvoitteistaan.¹⁰⁹

Perintätoiminnan harjoittajalla on oltava palveluksessaan perintätoiminnasta vastaava henkilö, jonka on oltava täysi-ikäinen, luotettava ja joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu ja jolle ei ole määrätty edunvalvojaa.¹¹⁰

5.2.2 Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönoton vaikutus

Tässä luvussa esitetään empiirisen data-analyysin tulokset vuonna 2019 käyttöönotetun perintätoiminnan harjoittajien rekisterin vaikutuksista perintäalan yritysten käyttäytymiseen. Tilastolliseksi menetelmäksi valikoitu paneeliregressio on kuvattu tarkemmin luvussa 2.3.1.

Selvityksessä tutkittiin ensin visuaalisesti, olivatko rekisteriin rekisteröityneiden yritysten sekä kontrolliryhmän yritysten velvoitteidenhoidon sekä harmaan talouden riskin trendit yhteneväiset ennen lakimuutosta vuonna 2019. Trendien yhteneväisyyden tarkastelun teki haasteelliseksi se, että käytössä oli ainoastaan kaksi aikapistettä ennen lain käyttöönottoa. Tämä vaikutti myös aineiston empiirisen analyysin haastavuuteen. Trendien tarkastelun jälkeen esitetään tulokset, jotka saadaan paneeliregressiolla.

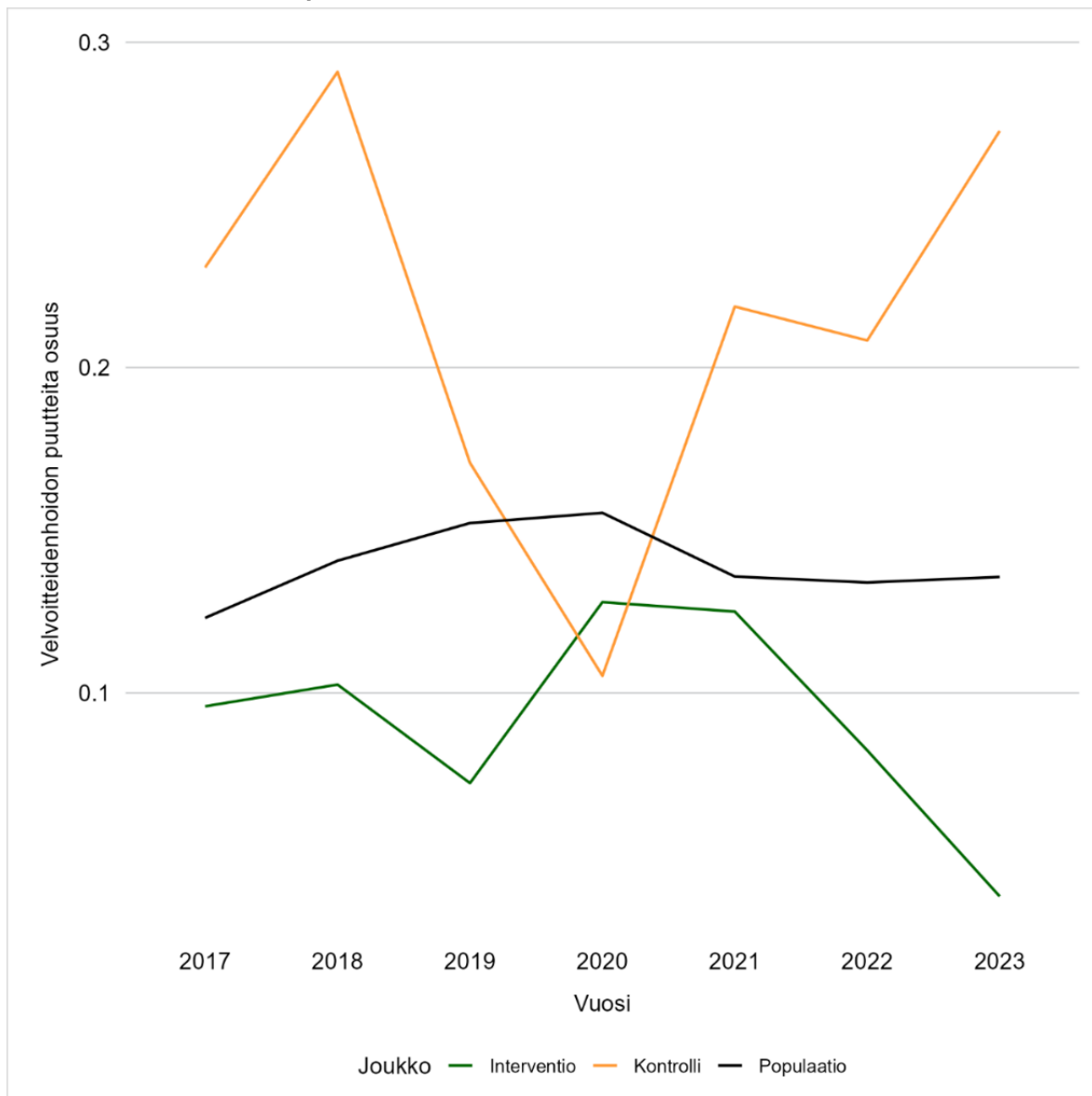
Perintärekisteriin rekisteröityneiden ryhmästä käytetään jatkossa myös termiä interventioryhmä. Kontrolliryhmään kuuluu kulloinkin valittu joukko, joko perintätoimialan rekisterin ulkopuoliset yritykset, kirjanpitoalman yritykset tai näiltä kahdelta toimialalta kaltaistuksella valittu kontrollijoukko.

¹⁰⁸ Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä (1.6.2018/411) 9 §.

¹⁰⁹ Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä (1.6.2018/411) 10 §.

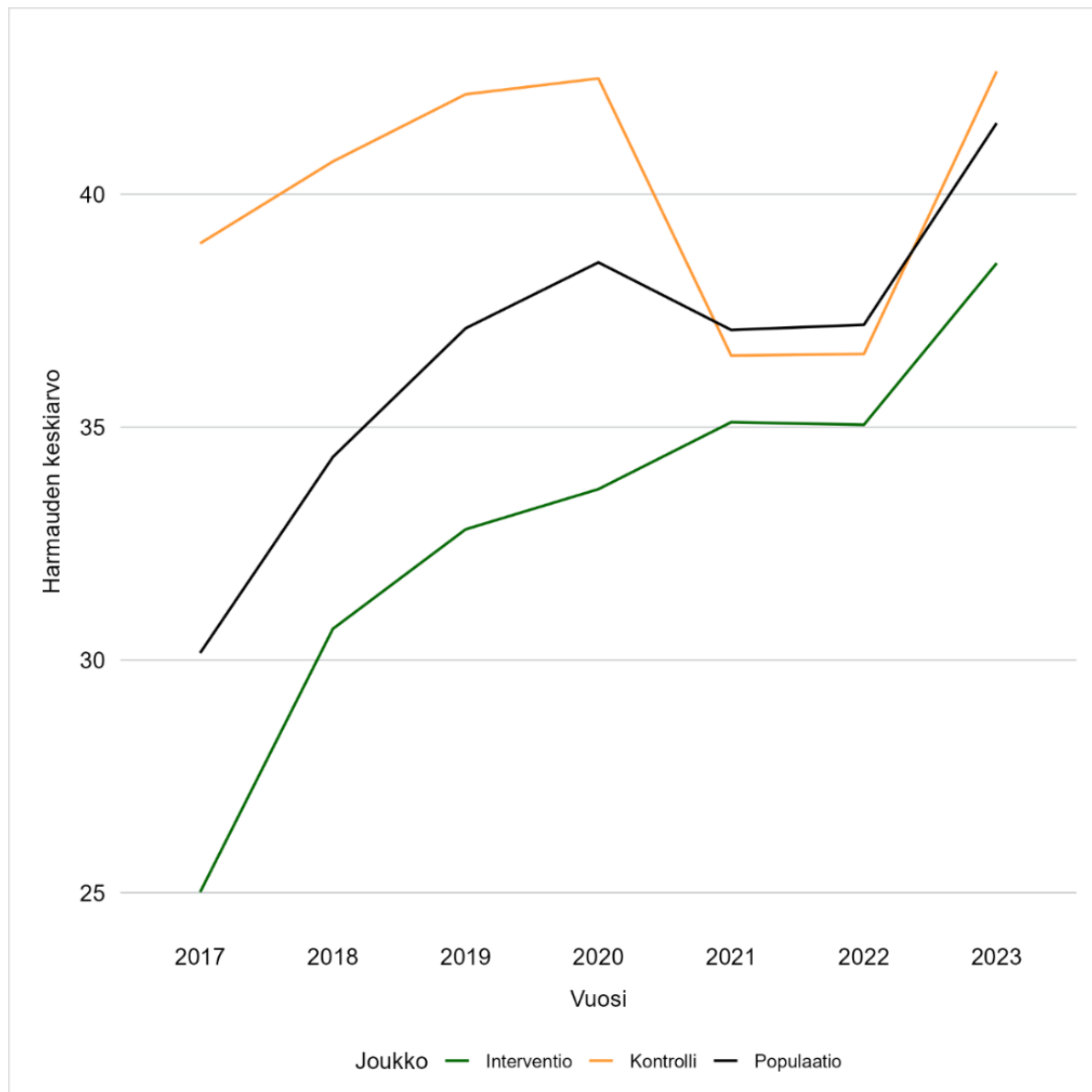
¹¹⁰ Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä (1.6.2018/411) 4 §

Kuvio 2. Interventoryhmän sekä perintätoimialan muista yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän velvoitteidenhoidon puutteet vuosittain 2017–2023

Perintärekisteriin rekisteröidyt yritykset olivat perintäalan muita toimijoita paremmin velvoitteensa hoitava joukko jo ennen vuoden 2019 rekisterin käyttöönottoa, jolloin valtaosa rekisteriin kuuluvista yrityksistä rekisteröityi sinne. Interventoryhmän velvoitteidenhoito oli myös parempaa kuin yrityspopulaatiossa keskimäärin. Kontrollijoukon ja interventiojoukon trendit olivat siinä mielessä yhteneväiset, että molemmissa velvoitteidenhoidon taso heikkeni vuonna 2018 ja parani vuonna 2019, mutta kontrolliryhmässä muutokset olivat selvästi voimakkaampia.

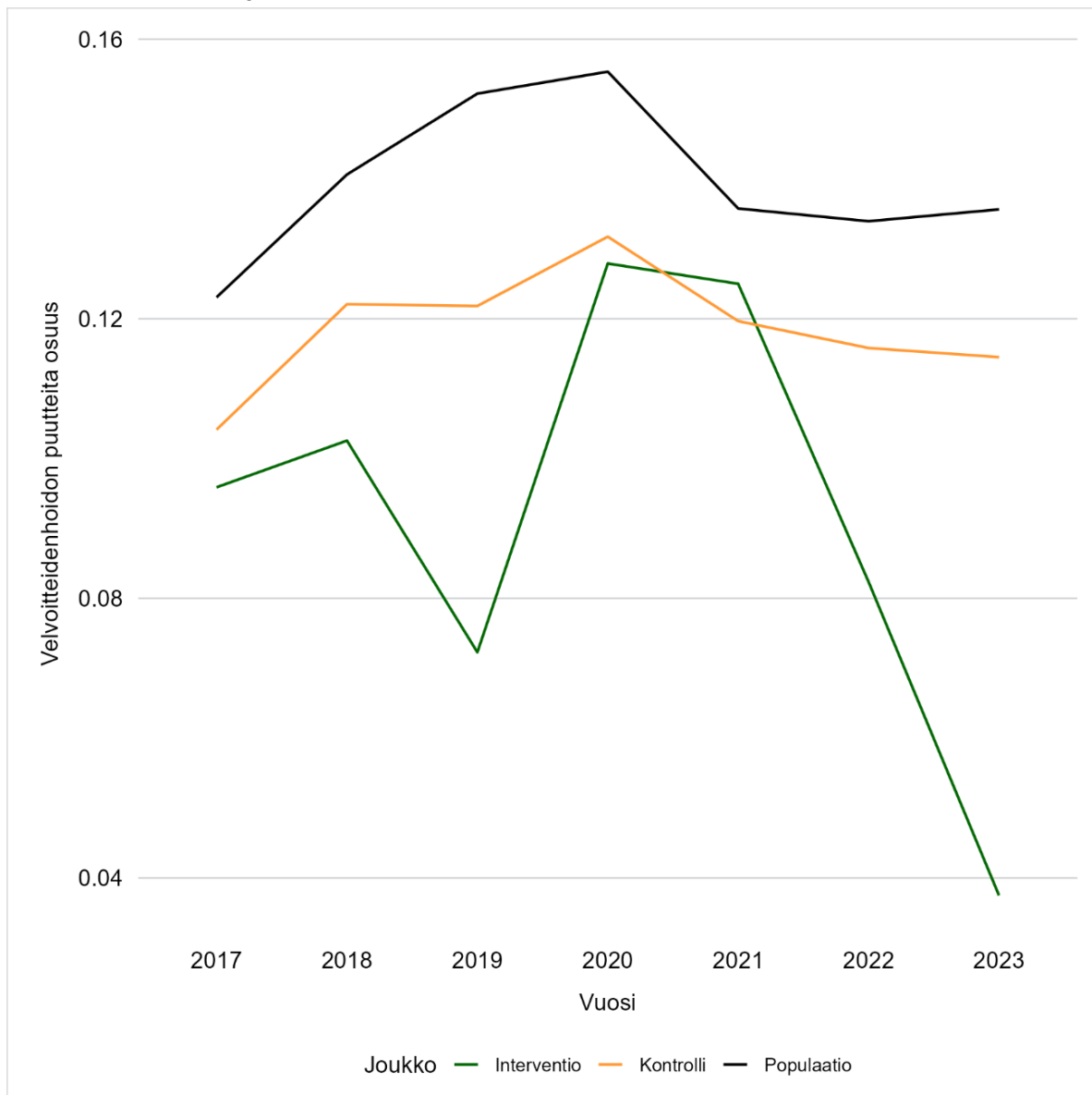
Kuvio 3. Interventoryhmän sekä perintätoimialan muista yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän estimoitu harmaan talouden riski vuosittain 2017–2023

Estimoidun harmaan talouden riskin trendi oli vuosina 2017–2023 yhteneväinen niin interventio- kuin kontrolliryhmissäkin ja vastasi myös koko osakeyhtiöpopulaation riskiä¹¹¹. Oletus vastemuuttujan yhteneväisistä trendeistä ennen interventiota päti tässä joukossa. Myös tämän estimoidun muuttujan mukaan perintärekisteriin rekisteröidyt toimijat olivat sekä kontrolliryhmään että koko osakeyhtiöpopulaatioon nähden alhaisemman riskin toimijoita. Kontrolliryhmän toimijat taas olivat riskisempiä kuin yrityspopulaatio keskimäärin, tosin vuosina 2021–2022 riski aleni hetkellisesti muuta yrityspopulaatiota alhaisemmaksi.

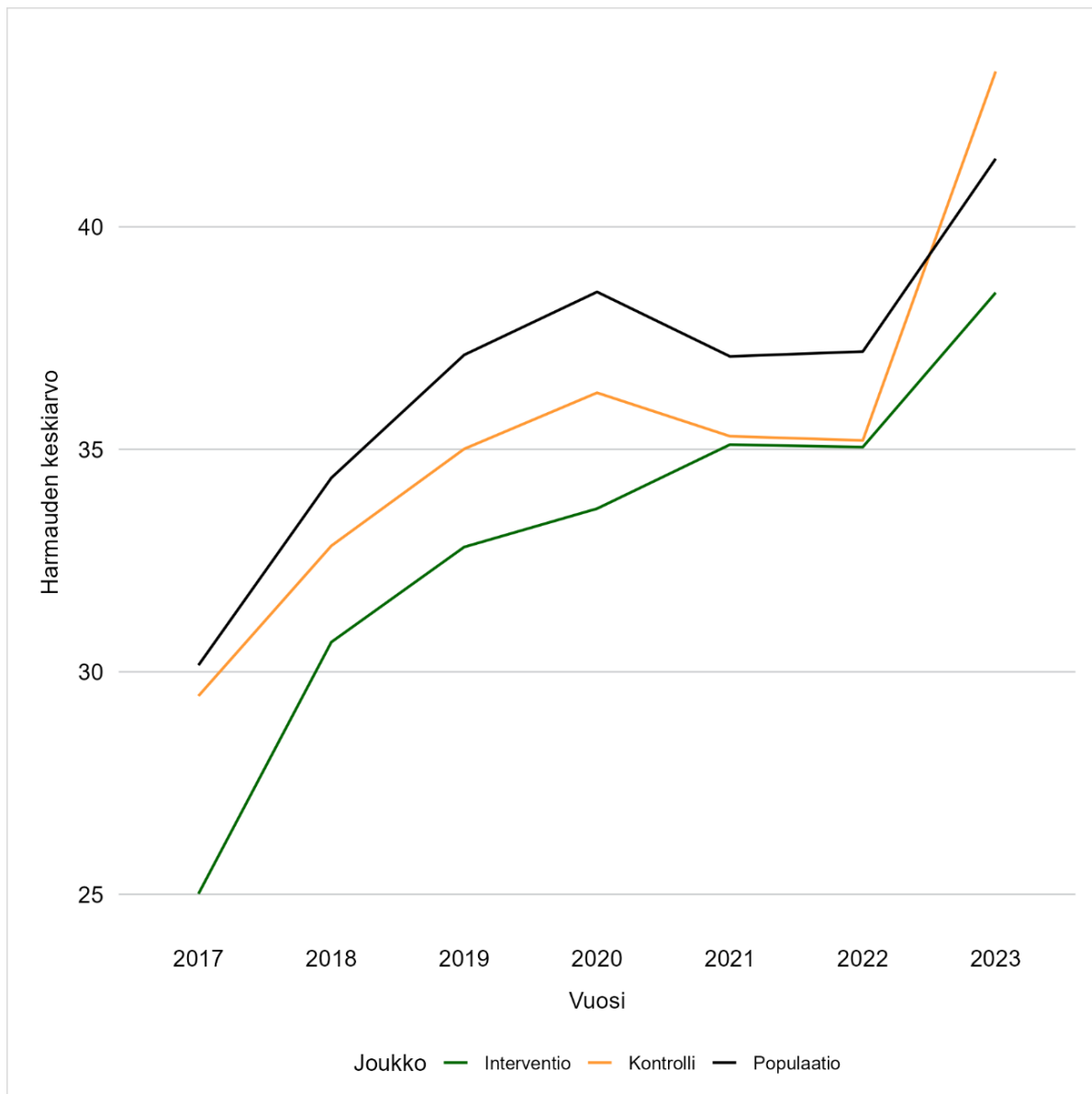
¹¹¹ Vuosien 2017 ja 2018 alhaisempi riskitaso lienee osittain selitettävissä sillä, että osa mallin muuttujista käyttää useamman vuoden historiatietoja, joita ei ole saatavilla kaikilta osin vuotta 2017 aikaisemmilta vuosilta, koska Verohallinnon tietojärjestelmämuutoksen myötä aikaisempien vuosien tietoja ei ole enää saatavilla samasta tietolähteestä.

Kuva 4. Interventoryhmän sekä kirjanpitotoimialan yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän velvoitteidenhoidon puutteet vuosina 2017–2023

Kun kontrolliryhmäksi valittiin kirjanpitotoimialan yritykset, oli velvoitteidenhoidon trendi ennen vuotta 2019 melko yhtenevä niin kontrolliryhmän kanssa kuin suhteessa koko populaatioon. Kontrolliryhmässä oli velvoitteidenhoidon puutteiden lisääntyminen vuodesta 2017 vuoteen 2018 jonkin verran jyrkempää perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin verrattuna. Rekisteröidyt perintätoiminnan harjoittajat hoitivat velvoitteensa jonkin verran paremmin kuin kirjanpitotoimialan yritykset, mutta myös kirjanpitoalan yritysten toiminta oli keskimäärin parempaa kuin koko yrityspopulaatiossa.

Kuva 5. Interventoryhmän sekä kirjanpitoimialan yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän estimoitu harmaan talouden riski vuosittain 2017–2023

Harmaan talouden riskiä tarkastellessa sekä perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin rekisteröityneiden että kirjanpitoimialan yritysten trendit vaikuttavat yhtäläisiltä ennen vuotta 2019. Tällöin oletusta yhteneväisistä trendeistä voitaisiin pitää pätevänä. Perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin rekisteröidyt yritykset olivat kaikista vähäriskisin joukko, ja kirjanpitoimialan yritysten keskimääräinen riski oli vuotta 2023 lukuun ottamatta yrityspopulaation keskiarvoa alhaisempi.

Tarkastelujen perusteella voidaan todeta, että kiinteiden vaikutteiden paneeliregression oletama interventiota edeltävä trendien yhteneväisyys pätee riittävän hyvin, jotta menetelmää voitiin hyödyntää. Näin saatavat estimaatit ovat uskottavia ja antavat viitteitä vuonna 2019 voimaantulleen lakimuutoksen vaikutuksesta yritysten käyttäytymiseen.

Taulukko 2. Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin vaikutus osakeyhtiöiden harmaan talouden riskiin

Kontrollijoukko	Estimaatti	95 % luottamusvälin alaraja	95 % luottamusvälin yläraja
Perintätoimiala	-0,5 %	-5,2 %	4,2 %
Kirjanpitoala	-2 %	-4,8 %	-0,9 %
Lähimmän naapurin kaltaistus	-4,1 % *	-7,6 %	-0,6 %

Perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin rekisteröityminen vaikutti kaikissa kolmessa tutkimusasetelmassa alentavasti osakeyhtiön harmaan talouden riskiin. Näistä lähimmän naapurin kaltaistukseen perustuvassa asetelmassa efekti oli tilastollisesti merkitsevä, tarkoittaen keskimäärin noin neljä prosenttiyksikköä alhaisempaa riskiä rekisteriin liittymisen jälkeen ja alhaisimmillaankin noin puoli prosenttiyksikköä. Kahdessa muussa asetelmassa estimaatti ei ollut tilastollisesti merkitsevästi poikkeava nollasta. Näissä piste-estimaatit olivat puolen ja kahden prosenttiyksikön välissä. Tulokset antavat tukea ajatukselle perintärekisterin ja VHS-palvelun käyttöönoton yhteisvaikutukselle yritysten käyttäytymistä parantavana tekijänä, mutta efekti ei ole suuri.

Taulukko 3. Perintärekisterin vaikutus osakeyhtiöiden velvoitteidenhoitoon

Kontrollijoukko	Estimaatti	95 % luottamusvälin alaraja	95 % luottamusvälin yläraja
Perintätoimiala	-7,1 %	-18,9 %	4,7 %
Kirjanpitoala	-3,6 %	-10,8 %	3,5 %
Lähimmän naapurin kaltaistus	-4 %	-11,9 %	3,8 %

Perintärekisteriin liittyminen vähensi myös yritysten objektiivisesti havaittuja velvoitteidenhoidon puutteita. Piste-estimaatit arvioivat noin 4–7 prosenttiyksikön vähennystä todennäköisyydessä havaittuihin velvoitteidenhoidon puutteisiin. Luottamusvälit olivat kuitenkin isot ja nollan molemmiin puolin, joten estimaatteihin liittyy paljon epävarmuutta. Se, että piste-estimaatti oli kolmessa eri kontrollijoukossa kuitenkin lähes samaa kokoluokkaa antaa tukea sille, että perintärekisterin ja VHS-palvelun käyttöönotto vähensi rekisteröityjen yritysten velvoitteidenhoidon puutteita.

Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönotto vuonna 2019 yhdessä VHS-palvelun kanssa vaikutti tilastollisen analyysin perusteella parantavan rekisteröityjen yritysten käyttäytymistä. Efekti oli säännönmukaisesti havaittavissa kolmessa erilaisessa tutkimusasetelmassa ja kahdella eri vastemuuttujalla, mikä antaa uskottavuutta tilastollisille estimaateille, vaikka estimaatteihin itsessään sisältyi paljon epävarmuutta ja isoja luottamusvälejä. Perintätoiminnan harjoittajien rekisteri on tietysti vain yksi käyttötapaus, eikä siitä voida tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä koskien muita VHS-palvelun käyttötapauksia. Se kuitenkin antaa viitteitä siitä, että VHS-palvelun ja perintärekisterin käyttöönotto on ollut tehokas tapa parantaa yritysten käyttäytymistä.

6 Johtopäätökset

Velvoitteidenhoitoselvityksillä on keskeinen merkitys useiden luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa valvovien organisaatioiden harmaan talouden torjunnassa, koska velvoitteidenhoitoselvitysten tiedoilla on usein merkitystä päätöksiä tehtäessä. Viranomaisten velvollisuus sekä mahdollisuus selvittää taloudellisten toimijoiden luotettavuutta muilta viranomaisilta saatavilla tiedoilla ehkäisee harmaata taloutta. Vaikuttavuus syntyy lakisääteisten viranomaistehtävien, rekisteröintivaatimusten ja tietojenvaihto-oikeuksien yhteisvaikutuksesta.

Selvityksessä tarkasteltiin velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönoton ja vuonna 2019 käyttöönotetun perintätoiminnan harjoittajien rekisterin yhteisvaikutusta yritysten taloudelliseen käyttäytymiseen. Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin käyttöönotto vuonna 2019 yhdessä VHS-palvelun kanssa vaikutti tilastollisen analyysin perusteella parantavan perintärekisteriin rekisteröityjen yritysten taloudellisten velvoitteiden hoitoa ja vähentävän harmaan talouden riskiä. Vaikutus oli havaittavissa kolmessa erilaisessa tutkimusasetelmassa ja kahdella eri vastemuuttujalla, mikä antaa arvioille uskottavuutta, vaikka niihin sisältyy epävarmuutta ja isoja luottamusvälejä. Lisäksi perintätoiminnan harjoittajien rekisterissä olevat yritykset huolehtivat taloudellisista velvoitteistaan paremmin kuin verrokkijoukkoina olleet toimialan muut rekisterin ulkopuoliset yritykset ja kirjanpitotoimialan yritykset. Tulokset antavat viitteitä siitä, että VHS-palvelun ja perintärekisterin käyttöönoton yhdistelmä on tehokas tapa parantaa yritysten taloudellista käyttäytymistä.

Velvoitteidenhoitoselvitykset ovat myös edistäneet yhteiskunnan resurssien tehokasta käyttöä, koska suuri osa käyttäjäorganisaatioista on voinut luopua vastaavia tietoja sisältävistä yksittäisistä viranomaistiedusteluista ja kaupallisia tietopalveluita käytetään vain vähäisesti. Taloudellisesta näkökulmasta organisaatioiden tulisikin arvioida kaupallisten palveluiden kriteeristöä niiden toiminnalle ja palveluiden kustannuksia tulisi verrata niistä saataviin hyötyihin eli tuottavatko ne kuluja vastaavaa lisäarvoa viranomaiselle. Viranomaisten ei tulisi maksaa julkisista viranomaistiedoista tai mistään tiedosta, mikä on mahdollista saada toiselta viranomaiselta.¹¹²

Velvoitteidenhoitoselvityksiä käyttävät organisaatiot ovat kokeneet VHS-raportin tietosisällön selkeäksi, mutta tietosisällön laajuutta ja jäsentelyä toivottiin kehitettävän. Velvoitteidenhoitoselvityksen tiedot saadaan suoraan toiselta viranomaiselta, eikä saadun tiedon sisältöä voida muuttaa eikä raportti voi sisältää analyysyjä. Kaikkia tietoja myöskään ei ole tietojärjestelmä- tai lainsäädäntöesteiden takia mahdollista saada VHS-raportille. VHS-raportin kehittäminen on hidasta ja maksaa, joten julkistenkaan tietojen lisääminen selvitykselle ei ole yksinkertaista. Velvoitteidenhoitoselvitysten tietosisällön kehittäminen on kuitenkin yksi osa harmaan talouden torjuntaa, jota tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää. Harmaan talouden torjuntatoimenpiteiden aiheuttamat menot tulee nähdä yhteiskunnan tekemänä sijoituksina,

¹¹² Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) 20 §.

jotka edistävät VHS-käyttäjäorganisaatioiden kyvykkyyttä riskiasiakkaiden ja harmaan talouden toimijoiden tunnistamisessa.

Kyselyn vastauksissa VHS-raportin puutteena tuotiin esille raportin suurikokoiset liitetiedot, jotka tulee pyytää erikseen asianomaiselta viranomaiselta. Sähköisen viranomaisasiointin lisääntyessä olisi tulevaisuudessa kehitettävä toimijoiden tietojen antamistapaa viranomaisille siten, että tiedot olisivat muita palveluita tukevissa tiedostomuodoissa.¹¹³ Viranomaiset joutuvat myös tekemään yksittäisiä tiedusteluja muille viranomaisille luonnollista henkilöistä, joiden tietoja ei ole VHS-raportilta saatavissa. Harmaan talouden selvitysyksikköä koskeva lakimuutoshanke on aloitettu 9.1.2025 ja siinä ehdotetaan selvitysyksikön toimialaa laajennettavaksi koskemaan myös luonnollisten henkilöiden toimintaa.¹¹⁴ Tämä tarkoittaisi, että nykylaissa olevasta organisaatiohenkilöä¹¹⁵ koskevasta rajauksesta luovuttaisiin.

Kyselyn vastauksissa tuotiin esille, että VHS-raportin tietosisältö koettiin luotettavammaksi kuin toimijoilta itseltään saadut osin ristiriitaiset tiedot. Lisäksi toimijat harvemmin enää kiistävät VHS-raportilta saatuja tietoja. Viranomaisten kannattaa kuitenkin arvioida velvoitteidenhoitoselvityksiin ja tehtäviinsä liittyviä riskejä, koska riskien tunnistaminen parantaa päätöksentekoa ja auttaa kehittämään toimintaa. VHS-palvelu on itsessään luotettava tiedonvälityskanava. Tietosisältöä ei esimerkiksi ole voitu väärentää tai vääristää alkuperäisestä rekisteritiedosta eli tieto välittyy samanlaisena kaikille viranomaisille. Osa tiedoista on toimijan viranomaisille itsensä ilmoittamaa tietoa, eli tietosisältö voi myös olla tahallisesti väärin ilmoitettua, erityisesti jos kyseessä on harmaan talouden toimija. Tiedot voivat erota muutoinkin muista rekisteritiedoista, esimerkiksi Verohallintoon ilmoitettu osoitetieto ei välttämättä vastaa väestötietojärjestelmän osoitetietoja yrityksen toimintaan liittyvistä syistä. Valvontatyössä usein vertaillaan eri tietoja ja velvoitteidenhoitoselvitys onkin hyvä vertailutietolähde. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvitys antaa kokonaiskuvan toimijan taloudellisista tiedoista.

Velvoitteidenhoitoselvitykset eivät lisää yksityisten organisaatioiden tai henkilöiden hallinnollista taakkaa, koska tiedot saadaan suoraan viranomaisilta. Toisaalta yli puolet käyttäjäorganisaatioista kertoi, että velvoitteidenhoitoselvitykset eivät myöskään ole vähentäneet valvottavien yritysten hallinnollista taakkaa. Kyselyyn saadut vastaukset eivät sisältäneet tarkempia tietoja siitä, mitä asioita edelleen pyydetään toimijoilta. Mikäli vastaavia tietoja pyydetään myös yrityksiltä, niin nämä tiedot ovat myös hyviä vertailutietoja velvoitteidenhoitoselvityksessä oleviin tietoihin.

Osa selvitykseen rajatuista käyttäjäorganisaatioista ei ollut tehnyt VHS-raportin tietoja koskevia viranomaistiedusteluja lainkaan ennen VHS-palvelun käyttöönottoa, jolloin muutosvaikutuksia on tällöin mahdotonta arvioida. Velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta voidaan kuitenkin mitata käyttäjäorganisaatiossa velvoitteidenhoitoselvityksiin pohjautuvien päätösten

¹¹³ Työ- ja elinkeinoministeriössä on 26.2.2025 perustettu [hanke](#) lainsäädännön valmistelemiseksi koskien tilinpäätösasiakirjojen toimittamista sähköisessä muodossa Patentti- ja rekisterihallitukselle.

¹¹⁴ Valtioneuvosto. Säädösvalmistelu ja kehittämishankkeet. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.](#)

¹¹⁵ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 1 § 2 mom. 2 kohta ja 2 § 1 mom. 2 kohta.

perusteella. Tiedot ovat osittain saatavilla VHS-pyyntöjen perusteella, jos selvityksiä ei tilata muihin tarkoituksiin. Arvioinnissa tulisi kuitenkin ottaa huomioon myös muut toimintaan liittyvät vaikutukset.

Velvoitteidenhoitoselvitykset tukevat luvan- ja ilmoituksenvaraisia elinkeinoja valvovien viranomaisten tehtäviä, kuten lupaharkintaa sekä taloudellisten edellytysten ja vakavaraisuuden selvittämistä ja valvontaa. Taloudellisen luotettavuuden puuttuminen tarkoittaa esimerkiksi ilmoitusvelvoitteiden laiminlyöntejä, maksuhäiriöitä tai konkurseja. Luotettavuusvaatimuksilla on ennalta ehkäisevää merkitystä harmaan talouden torjunnassa ja myös vaikutusta laiminlyöntien korjaamiseen. Velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen tilastojen kasvu kertoo myös siitä, että VHS-raportin tiedot ovat merkitseviä viranomaisille ja ne ovat tehostaneet viranomaisyhteistyötä.

Jatkotutkimuksen näkökulmasta, vaikka harmaan talouden vaikuttavuutta ei pystyttäisi mitaamaan, tuotiin kyselyn vastauksissa esille, että velvoitteidenhoitoselvitykset kuitenkin tehostavat työajankäyttöä ja valvontaa. Jos velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta mitattaisiin tehostuneen työajankäytön perusteella, tulisi tällöin olla tiedossa käsittelyyn kulunut aika ennen VHS-palvelun käyttöönottoa ja sen jälkeen. Jos velvoitteidenhoitoselvitysten vaikuttavuutta halutaan selvittää muutoinkin tarkemmin, tulisi kyselytutkimus suorittaa esimerkiksi yhden organisaation kaikille velvoitteidenhoitoselvityksiä käyttäville henkilöille ja tutkia vaikuttavuutta vain yhdessä organisaatiossa. Vaikuttavuuden selvittämisessä voisi samanaikaisesti hyödyntää käyttäjäorganisaation tilastotietoja esimerkiksi rekistereistä poistoista tai hylätyistä päätöksistä, joissa on hyödynnetty velvoitteidenhoitoselvityksiä.

7 Lähteet

Kirjalliset lähteet ja viranomaissivustot

Aluehallintovirasto. Perintätoiminnan harjoittajien rekisteri. Luettavissa <https://peksi.avi.fi/yri-tykset?nameorid=&Type=registered>. Luettu 5.12.2024.

Aluehallintovirasto. Välitysliikerekisteri. Luettavissa <https://vasa.avi.fi/>. Luettu 7.2.2025.

Hirvonen, M., & Määttä, K. E. T. 2018. Harmaa talous ja talousrikollisuus: ilmenemismuodot ja torjunta. Edita Publishing Oy.

Oikeusministeriö. 2024. Lainvalmistelun vaikutusarviointi. Luettavissa <https://oikeusministerio.fi/vaikutusten-arviointi>. Luettu 6.11.2024.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Hankesivu, Hallituksen esitys, tilinpäätösraportoinnin digitalisointi. TEM027:00/2025 Säädösvalmistelu. Luettavissa <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM027:00/2025>. Luettu 13.3.2025.

Valtiokonttori. 2022. Ministeriryhmä linjasi Suomen digitaalisen vision ja tavoitteet vuodelle 2030. Tiedote 14.2.2022. Luettavissa <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/ministeriryhma-linjasi-suomen-digitaalisen-vision-ja-tavoitteet-vuodelle-2030>. Luettu 6.11.2024.

Valtioneuvosto. 2022. Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66. Helsinki. Luettavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164423/VN_2022_66.pdf?sequence=4.

Valtioneuvosto. Säädösvalmistelu ja kehittämishankkeet. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Luettavissa <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=VM004:00/2025>. Luettu 14.2.2025.

Valtiovarainministeriö. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Luettavissa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM004:00/2025>. Luettu 7.2.2025.

Vartiainen, Niko. 2021. Suurempi kunta on elinvoimaisempi kunta? Lainsäädännön jälkikäteen vaikutusarviointi päätöksenteon tukena. s. 49. (ix, sit. esim. Keinänen 2010b, 3–4, 11). Luettavissa <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/2b930295-0c81-473b-94ae-804c8039fef7/content>.

Vehkalahti, Kimmo. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/bc1c2c8a-0eb8-4881-ba8f-510ce386b810/content>.

Wing, C., Yozwiak, M., Hollingsworth, A., Freedman, S., & Simon, K. 2024. Designing difference-in-difference studies with staggered treatment adoption: Key concepts and practical

guidelines. Annual Review of Public Health, 45. Luettavissa <https://www.annualreviews.org/docserver/fulltext/publhealth/45/1/annurev-publhealth-061022-050825.pdf?expires=1739534148&id=id&accname=quest&checksum=1F43724E343BA88CC3F72B1BD4C2D993>.

Wooldridge, Jeffrey M. 2021. Two-Way Fixed Effects, the Two-Way Mundlak Regression, and Difference-in-Differences Estimators. August 17, 2021. Luettavissa <https://ssrn.com/abstract=3906345>.

Lait ja säädökset

Alkoholilaki 28.12.2017/1102. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102>.

Elintarvikelaki 13.1.2006/23. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060023>.

Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 1207/2010. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101207>.

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190906>.

Laki kiinteistövälityslikkeistä ja vuokrahuoneiston välityslikkeistä 15.12.2000/1075. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20001075>.

Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta 4.6.2021/487. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210487>.

Laki perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä 1.6.2018/411. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180411>.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444>.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 14.4.2023/741. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230741>.

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190906>.

Lannoitelaki 8.7.2022/711. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2022/20220711>.

Rehulaki 30.12.2020/1263. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201263>.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>.

Yritys- ja yhteisötietolaki 16.3.2001/244. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010244>.

Lain esityöt ja eduskunnan kirjelmät

HE 103/2023 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_103+2023.aspx.

HE 299/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_299+2022.aspx.

HE 146/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_146+2022.aspx.

HE 89/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_89+2022.aspx.

HE 46/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_46+2022.aspx.

HE 32/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle lannoitelain ja siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_32+2022.aspx.

HE 42/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaiden oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_42+2021.aspx.

HE 200/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rehulaiksi sekä laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_200+2020.aspx.

HE 36/2019 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikelain, sekä kasvinsuojelulainesta annetun lain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_36+2019.aspx.

HE 68/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_68+2018.aspx.

HE 38/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_38+2018.aspx.

HE 206/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_206+2017.aspx.

HE 120/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi matkapalveluyhdistelmien tarjoajista, matkapalveluyhdistelmien tarjoajan valvonta- ja maksukyvyttömyyssuojamaksusta, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja rikoslain 30 luvun muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_120+2017.aspx.

HE 108/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_108+2016.aspx.

HE 228/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_228+2016.aspx.

HE 196/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi palkkaturvalain, merimiesten palkkaturvalain 7 ja 26 §:n sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_196+2016.aspx.

HE 161/2016 vp. Hallituksen esitys liikennekaareksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_161+2016.aspx.

HE 114/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpäikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n sekä yrittäjän eläkelain 152 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_114+2016.aspx.

HE 77/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta, asunto-omaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen välittäjistä ja eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_77+2016.aspx.

HE 166/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle säätiölainsäädännön muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_166+2014.pdf.

HE 193/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_193+2012.pdf.

HE 163/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä sekä Verohallinnosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta. Luettavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_163+2010.pdf.

Eduskunnan kirjelmä 42/2010 vp. Luettavissa <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=ek+42/2010>.

8 Luettelo kuvioista ja taulukoista

Kuvio 1. VHS-pyyntöjen määrät kuukausittain vuosina 2012–2024	12
Kuvio 2. Interventoryhmän sekä perintätoimialan muista yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän velvoitteidenhoidon puutteet vuosittain 2017–2023	24
Kuvio 3. Interventoryhmän sekä perintätoimialan muista yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän estimoitu harmaan talouden riski vuosittain 2017–2023	25
Kuva 4. Interventoryhmän sekä kirjanpitotoimialan yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän velvoitteidenhoidon puutteet vuosina 2017–2023	26
Kuva 5. Interventoryhmän sekä kirjanpitotoimialan yrityksistä muodostetun kontrolliryhmän estimoitu harmaan talouden riski vuosittain 2017–2023	27
 Taulukko 1. Selvitykseen rajatut HTSY-lain 6 § 1 mom. käyttötarkoitukset (kohta).....	3
Taulukko 2. Perintätoiminnan harjoittajien rekisterin vaikutus osakeyhtiöiden harmaan talouden riskiin	28
Taulukko 3. Perintärekisterin vaikutus osakeyhtiöiden velvoitteidenhoitoon	28

9 Liitteet

Liite 1. HTSY-lain 6 §:n käyttötarkoituksia – Luvan- tai ilmoituksenvaraisen elinkeinotoiminnan luotettavuuden arviointi

Liite 2. Kyselylomake VHS:n käyttäjäorganisaatioille

Liite 1. HTSY-lain 6 §:n käyttötarkoituksia – Luvan- tai ilmoituksenvaraisen elinkeinotoiminnan luotettavuuden arviointi

Selvityksessä on käsitelty 16 eri HTSY-lain 6 §:n 1 momentissa lueteltua velvoitteidenhoitoselvityksen pääasiallisia käyttötarkoituksia, joiden perusteella käyttäjäorganisaatio voi pyytää velvoitteidenhoitoselvityksen.¹¹⁶ Käyttötarkoitukset ovat sellaisia, joissa käyttäjäorganisaatio arvioi luvan- tai ilmoituksenvaraista elinkeinotoimintaa harjoittavan toimijan taloudellista luotettavuutta, joka on usein edellytyksenä kyseisen toiminnan harjoittamiselle.¹¹⁷ Selvityksessä tiedot eri toimialojen luotettavuustekijöistä on esitetty yleisellä tasolla.

Alkoholilaissa säädettyjen tehtävien hoitaminen (1 momentin 5 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia tukemaan alkoholin anniskelu- ja vähittäismyyntiluvan lupaharkintaa sekä toimijan taloudellisten ja luotettavuutta koskevien edellytysten valvontaa.¹¹⁸ Alkoholin valmistus-, maahantuonti-, käyttö-, tukkumyynti-, vähittäismyynti- ja anniskelulupa voidaan myöntää luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, joka täyttää alkoholilain mukaiset luvan myöntämisen edellytykset. Luvan hakija ei esimerkiksi saa olla ulosotossa tai konkurssissa ja hänen on kyettävä varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnasta ja lakisääteisten velvollisuuksiensa täyttämisestä. Oikeushenkilön hallintoelimiin kuuluvien vastuuhenkilöiden ja heidän muissa määräysvallassaan olevien yritysten tulee myös täyttää vastaavat edellytykset.¹¹⁹

Valuutanvaihtotoimintaa harjoittavan luotettavuuden arviointi (1 momentin 13 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia rahanpesun valvontarekisteriin hakeutuvan valuutanvaihtotoimintaa harjoittavan tai yrityspalveluiden tarjoajien luotettavuuden arvioimista varten.¹²⁰ Valuutanvaihtotoimintaa harjoittavan sekä omaisuudenhoito- ja yrityspalvelujen tarjoajan on ennen toiminnan aloittamista rekisteröidyttävä.¹²¹ Valuutanvaihtotoimintaa harjoittavan tulee olla huolehtinut lakisääteisten viranomaisvelvoitteiden hoidosta ja toimijalla ei saa olla olennaisia verovelkoja tai muita ulosotossa olevia velkoja, eikä toimija voi olla liiketoimintakiellossa. Jos elintarvikealan toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen omistajia ja sen vastuuhenkilöitä.¹²²

¹¹⁶ Katso luku 1.2 *Taulukko 1. Toimialat ja niitä koskevat HTSY-lain 6 § 1 mom. käyttötarkoitukset*. Vuodesta 2023 alkaen HTSY-lain 6 § 17 kohdan tiedot on pyydetty 24 kohdan perusteella.

¹¹⁷ Vuodesta 2023 alkaen HTSY-lain 6 § 1 mom. 17 kohdan tiedot on pyydetty 24 kohdan perusteella eli tämän jälkeen 15 käyttötarkoitusta.

¹¹⁸ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 5 kohta.

¹¹⁹ Alkoholilaki (28.12.2017/1102) 13 §.

¹²⁰ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 13 kohta ja Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) 5 luku 3 § 2 mom. 4 kohta.

¹²¹ HE 228/2016 vp.

¹²² Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) 5 luku 5 § 2–3 mom. ja 3 § 2 mom. 2 kohta.

Liikenneluvan myöntäminen ja peruuttaminen (1 momentin 14 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia liikenneluvan myöntämisen tai peruuttamisen edellytysten tarkastamiseksi.¹²³ Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus koskee joukko- ja tavara- ja taksiliikenneluvan myöntämistä ja peruuttamista.¹²⁴ Liikenneluvan haltijan tulee olla huolehtinut lakisääteisten viranomaisvelvoitteiden hoidosta ja toimijalla ei saa olla olennaisia verovelkoja tai muita ulosotossa olevia velkoja, eikä toimija voi olla liiketoimintakiellossa. Velvoitteidenhoitoselvitykseltä on mahdollisuus saada tietoa myös yrityksen osaomistajista, osaomistajien lähisukulaisten omistajuudesta ja omistajiin kuulumattomista tosiasiallisista johtajista. Tiedoilla voidaan estää rikoksiin syyllistyneen luvanhaltijan toiminnan jatkaminen toisessa yrityksessä. Organisaatiohenkilöiden aiemmat konkurssitiedot estävät niin sanottuja ketjukonkurssseja, jossa konkurssiin mennyt luvanhaltija jatkaa toimintaansa uudessa yrityksessä vähemmistöosakkaana tai tosiasiallisena johtajana.¹²⁵

Jätehuoltorekisteriin hakevien ja hyväksytyjen toiminnanharjoittajien luotettavuus (1 momentin 14a kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia jätelaissa tarkoitetun toiminnanharjoittajan luotettavuuden selvittämistä varten.¹²⁶ Vakava tai olennainen luotettavuuden puuttuminen tarkoittaa esimerkiksi maksuhäiriöiden tai ulosotossa olevien velkojen määrissä tapahtuneita olennaisia muutoksia. Myös uhkaava konkurssiasia voisi olla peruste jätehuoltorekisteriin hyväksymisen peruuttamiseen. Jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytyksenä olevan luotettavuusedellytysten olemassaoloa valvotaan säännöllisesti. Lisäksi määräajoin tarkastetaan myös laitokset ja yritykset, joiden toiminnassa harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä taikka toimitaan jätteen välittäjänä.¹²⁷

Kiinteistönvälitysliikkeiden ja vuokrahuoneiston välitysliikkeiden rekisteröinti ja valvonta (1 momentin 21 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia kiinteistönvälitysliikkeiden ja vuokrahuoneiston välitysliikkeiden luotettavuuden selvittämistä varten.¹²⁸ Kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välitystoiminta edellyttää lähtökohtaisesti rekisteröitymistä välitysliikerekisteriin, jonne voidaan rekisteröidä vain elinkeinotoimintaa harjoittavia luotettavia toimijoita. Luotettava toimija on huolehtinut viranomaisvelvoitteistaan ja on kykenevä vastaamaan veloistaan. Jos rekisteröinti-ilmoituksen tekijä on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen vastuuhenkilöitä.¹²⁹

¹²³ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 14 kohta.

¹²⁴ HE 161/2016 vp. [Hallituksen esitys liikennekaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.](#)

¹²⁵ HE 193/2012 vp.

¹²⁶ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 14a kohta.

¹²⁷ HE 46/2022 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.](#)

¹²⁸ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 21 kohta.

¹²⁹ Laki kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä (15.12.2000/1075) 8 § ja 5a §.

Matkapalveluyhdistelmien tarjoajien rekisteröinti ja valvonta (1 momentin 22 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia matkapalveluyhdistelmien tarjoajien vakavaraisuuden arviointia, rekisteröinnin edellytyksiä ja rekisteristä poistamista sekä valvontaa varten.¹³⁰ Valmismatkaliiketoimintaa harjoittavan yrityksen, organisaatiohenkilöiden ja näiden muiden organisaatioiden tulee huolehtia veroihin, eläke-, työttömyys- ja tapaturmavakuutusmaksuihin tai tulliin perimiin maksuihin liittyvät rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksista.¹³¹

Finanssivalvonnasta annetun lain mukaiset tehtävät (1 momentin 17 & 24 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia finanssimarkkinoilla toimivien valvottavien tai rekisteröityjen toimijoiden johdon ja omistajien luotettavuuden, hyvämaineisuuden ja sopivuuden arvioimiseksi.¹³² Finanssimarkkinoilla toimivien on ensisijaisesti itse arvioitava niiden johdon, omistajien ja henkilökunnan sopivuutta, luotettavuutta ja hyvämaineisuutta. Velvoitteidenhoitoselvityksellä voidaan selvittää annettujen tietojen oikeellisuus ja yrityskytken omistaja-kontrolliselvityksiä varten.¹³³

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia finanssivalvonnan ulkopuolella toimivien kuluttajaluotonantajien tai vertaislainvälittäjien sopivuuden selvittämiseen vastaanottamaan asiakasvaroja.¹³⁴ Luotonantajan tai vertaislainvälittäjän tulee rekisteröityä heitä koskaan rekisteriin. Rekisteri-ilmoituksen tekijä voidaan katsoa sopimattomaksi vastaanottamaan asiakasvaroja esimerkiksi silloin, kun ilmoituksen tekijä on todettu ulosotossa varattomaksi tai taloudellinen asema on heikentynyt muutoin kuin tilapäisesti. Sopimattomuutta arvioi-
dessa tulee ottaa huomioon myös lakisääteisten viranomaisvelvoitteiden hoitaminen. Sopimattomalla toimijalla ei voisi olla taustalla esimerkiksi useita peräkkäisiä tappiollisia tilikausia tai merkittävää velkaantumista.¹³⁵

Elintarvikealan toimijan luotettavuuden arviointi (1 momentin 26 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia elintarvikealan toimijan luotettavuuden selvittämisestä varten.¹³⁶ Velvoitteidenhoitoselvitystä voidaan hyödyntää luotettavuuden arvioinnissa, hyväksynnän peruuttamisessa tai toiminnan keskeyttämistä koskevilla tehtävillä.¹³⁷ Elintarvikealan toimijan tulee olla huolehtinut lakisääteisistä viranomaisvelvoitteista ja toimija ei voi olla ulosmittauksen kohteena tai muun selvityksen mukaan kykenemätön vastaamaan

¹³⁰ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 22 kohta.

¹³¹ HE 120/2017 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi matkapalveluyhdistelmien tarjoajista, matkapalveluyhdistelmien tarjoajan valvonta- ja maksukyvyttömyyssuojamaksusta, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja rikoslain 30 luvun muuttamisesta.](#)

¹³² Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 24 kohta.

¹³³ HE 38/2018 vp.

¹³⁴ Alun perin Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevan lain 6 § 17 kohta: Luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain mukaiset tehtävät. Vuodesta 2023 alkaen tiedot on pyydetty lain 6 § 24 kohdan perusteella.

¹³⁵ HE 77/2016 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta, asunto-omaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen välittäjistä ja eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.](#)

¹³⁶ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 26 kohta.

¹³⁷ HE 36/2019 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikelain, sekä kasvinsuojelulaineista annetun lain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta.](#)

veloistaan. Jos elintarvikealan toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen omistajia, vastuuhenkilöitä ja näiden muita yrityksiä.¹³⁸

Rehualan toimijan luotettavuuden arviointi (1 momentin 28 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia rehualan toimijan luotettavuuden selvittämistä varten.¹³⁹ Rehualan luotettavuusvaatimukset ovat vastaavat kuin elintarvikealan muilla toimijoilla.¹⁴⁰ Taloudellisen luotettavuuden ja hyvän velvoitteidenhoidon vaatimus on elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan rinnalla tehokas keino parantaa alan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Taloudellisen luotettavuuden vaatiminen vähentää alan kilpailun vääristymistä ja parantaa siten asianmukaisesti toimivien alan toimijoiden toimintaedellytyksiä sekä on kuluttajan etu.¹⁴¹

Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arviointi (1 momentin 29 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arviointia varten.¹⁴² Luonnontuotekeruualan toimijoiden luotettavuusvaatimukset ovat vastaavat kuin elintarvikealan muilla toimijoilla. Luonnontuotekeruualan toimijoita ovat ne, jotka järjestävät luonnontuotteiden kerääjille esimerkiksi majoituksen ja ruokahuollon, kun on tarkoitus ostaa heiltä kerättyjä luonnontuotteita Suomessa. Lisäksi toimijoilla tarkoitetaan niitä, jotka ovat kutsuneet kerääjät Suomeen.¹⁴³ Ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat monella tavalla sidoksissa luonnontuotekeruualan toimijaan, jolloin on tärkeää, että toimija on luotettava ja siten pystyy vastaamaan velvoitteistaan kerääjiä kohtaan, kuten maksamaan ansiot ajallaan ja täysimääräisesti.¹⁴⁴

Lannoitealan toimijan luotettavuuden arviointi (1 momentin 30 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia lannoitealalla toimivan luotettavuuden arviointia varten.¹⁴⁵ Lannoitealan toimijoiden luotettavuusvaatimukset ovat vastaavat kuin elintarvikealan muilla toimijoilla.¹⁴⁶ Ympäristörikollisuus on tunnistettu yhdeksi keskeisistä harmaan talouden osa-alueista. Ympäristön pilaantumista aiheuttavaan toimintaan liittyy useimmiten taloudellisen hyödyn tavoittelu. Laittoman toiminnan harjoittaja haluaa säästää esimerkiksi jätehuoltokustannuksissa tai ympäristönsuojeluun liittyvissä investoinneissa, ja ympäristön pilaantuminen on vain yksi toiminnan vaikutus. Ympäristölle, terveydelle ja turvallisuudelle vaaralliset tuoteväärännökset ovat toinen lannoitealaan liittyvä harmaan talouden muoto.¹⁴⁷

¹³⁸ Elintarvikelaki (13.1.2006/23) 16a §.

¹³⁹ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 28 kohta.

¹⁴⁰ Rehulaki (30.12.2020/1263) 18 §.

¹⁴¹ HE 200/2020 vp.

¹⁴² Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 29 kohta.

¹⁴³ Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta (4.6.2021/487) 5 § ja 2 § 2 mom.

¹⁴⁴ HE 42/2021 vp.

¹⁴⁵ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 30 kohta.

¹⁴⁶ Lannoitelaki (8.7.2022/711) 12 §.

¹⁴⁷ HE 32/2022 vp.

Sivutuotealan toimijan luotettavuuden arviointi (1 momentin 31 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia eläimistä saatavien sivutuotteiden kanssa toimivien toimijoiden luotettavuuden selvittämistä varten.¹⁴⁸ Sivutuotealan toimijoiden luotettavuusvaatimukset ovat vastaavat kuin elintarvikealan muilla toimijoilla.¹⁴⁹ Julkisoikeudellisia velvoitteita laiminlyövä taho saattaa laiminlyödä myös muita toimintaa koskevia säännöksiä. Sivutuotealalla harmaata taloutta voi ilmetä esimerkiksi teurastuksen sivutuotteiden säännöstenvastaisessa hävittämisessä. Toimijan maksukyvyttömyys lisää myös riskiä väärinkäyttöihin ja velvollisuuksien laiminlyönteihin ja on näin ollen taloudelliseen luotettavuuteen ratkaisevasti vaikuttava seikka.¹⁵⁰

Sote-valvontalain mukaiset tehtävät (1 momentin 36 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajan ja sen vastuuhenkilöiden luotettavuuden selvittämistä varten.¹⁵¹ Palveluntuottaja, joka on luonnollinen henkilö, on oltava 18 vuotta täyttänyt eikä henkilön toimintakelpoisuus saa olla rajoitettu. Henkilö ei saa olla esimerkiksi konkurssissa tai liiketoimintakiellossa.¹⁵² Palveluntuottajan on myös tullut huolehtia lakisääteisiin maksuihin liittyvistä rekisteröimis-, ilmoitus- tai maksuvelvollisuuksien hoitamisesta. Jos toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen omistajia, vastuuhenkilöitä ja näiden muita yrityksiä.¹⁵³

Yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoiden luotettavuuden arviointi (1 momentin 37 kohta)

Velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia yksityisen varhaiskasvatuksen harjoittamisen yleisten edellytysten täyttymisen selvittämistä ja valvomista varten.¹⁵⁴ Velvoitteidenhoitoselvitykseltä käyttäjäorganisaatio saa tiedon julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta, mikä on toiminnan harjoittamista koskevan luvan myöntämisen ehtona.¹⁵⁵ Palveluntuottaja ei esimerkiksi saa olla konkurssissa, eikä sillä saa olla ulosotossa verovelkoja tai muita julkisia velkoja. Jos toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee myös yrityksen omistajia ja vastuuhenkilöitä.¹⁵⁶

¹⁴⁸ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 31 kohta.

¹⁴⁹ Laki eläimistä saatavista sivutuotteista (24.4.2015/517) 41a §.

¹⁵⁰ HE 89/2022 vp.

¹⁵¹ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 36 kohta.

¹⁵² HE 299/2022 vp. [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.](#)

¹⁵³ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (14.4.2023/741) 7 §.

¹⁵⁴ Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 1 mom. 37 kohta.

¹⁵⁵ HE 103/2023 vp.

¹⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki (13.7.2018/540) 43a §.

Liite 2. Kyselylomake VHS:n käyttäjäorganisaatioille

Taloudellisia vaikutuksia

1. Miten velvoitteidenhoitoselvitykset ovat tehostaneet käyttäjäorganisaation toimintaa?
 - Onko vastaavia tietoja sisältävistä yksittäisistä viranomaistiedusteluista luovuttu? Mitä taloudellisia tietoja kysytään erillisinä tiedusteluina muilta viranomaisilta?
 - Onko käyttäjäorganisaatiolla käytössä kaupallisia palveluita tai tietolähteitä vastaavaan tarkoitukseen? Paljonko näitä muita palveluita käytetään?
- a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä

Vaikutuksia viranomaisten toimintaan

1. Saako käyttäjäorganisaatio velvoitteidenhoitoselvitykseltä tarvittavat tiedot toimijan taloudellisen luotettavuuden selvittämiseksi?
 - Toimivatko velvoitteidenhoitoselvitykset ainoastaan täydentävänä tietolähteenä tarvittavien tietojen saamiseksi?
 - Onko velvoitteidenhoitoselvitys päätöksenteon kannalta kriittinen?
 - Onko käyttäjäorganisaatiolla VHS tietosisältöön kehitysehdotuksia.
- a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä
2. Onko HTSY:n ilmiöselvityksillä (mukaan lukien asiakasluokittelut) vaikutusta käyttäjäorganisaation VHS:n tilausmääriin? Antavatko velvoitteidenhoitoselvitykset tietoa käyttäjäorganisaation toiminnan suuntaamiseksi tai valvonnan kohdentamiseksi?
 - a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä
3. Miten velvoitteidenhoitoselvitykset vaikuttavat viranomaisten tehtäviin, menettelytapoihin, prosesseihin tai yhteistoimintaan?
 - Ovatko mahdolliset tehtävien tai menettelytapojen muutokset edellyttäneet henkilökunnan koulutusta tai viranomaisten tiedottamisvelvollisuutta toimijoille?
- a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä.
4. Liittykö velvoitteidenhoitoselvityksiin riskejä kielteisistä vaikutuksista?
 - Mikä on riskin toteutumisen todennäköisyys ja siitä aiheutuvan vaikutuksen suuruusluokka?
 - Onko VHS-tietosisältö luotettavaa käyttäjäorganisaation näkökulmasta? Tarkenna vastaustasi alla olevaan kenttään.
- a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä.

Vaikutuksia yritysten toimintaan

1. Vaikuttaako velvoitteidenhoitoselvitykset yritysten asiointiin käyttäjäorganisaation kanssa?
 - Onko asiointitarve vähentynyt/kasvanut tai parantunut/huonontunut velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönoton jälkeen?
 - a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä.
2. Ovatko velvoitteidenhoitoselvitykset vähentäneet valvottavien yritysten hallinnollista taakkaa? Esimerkiksi vähentänyt valvottavien tarvetta asiakirjojen toimittamiselle?
 - a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä.

Yhteiskunnallisia vaikutuksia

1. Kuinka keskeisiä velvoitteidenhoitoselvitykset ovat käyttäjäorganisaation harmaan talouden torjunnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta?
 - a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä
2. Voiko velvoitteidenhoitoselvitysten yhteiskunnallista vaikutusta arvioida harmaan talouden vähentymisenä määrällisesti tai euromääräisesti?
 - a. Vastaus: vapaa tekstikenttä.
3. Voiko velvoitteidenhoitoselvitysten vaikutusta mitata käyttäjäorganisaatiossa? Esimerkiksi tilastojen tai muun tiedon avulla?
 - Kuinka paljon on esimerkiksi tehty luvan hylkääviä päätöksiä tai rekistereistä poistoja VHS käytön aikana ja mikä on muutos aikaisempaan?
 - Millaisia taloudellisia vaikutuksia velvoitteidenhoitoselvityksen käyttäminen on aiheuttanut käyttäjäorganisaatiolle? Mikä on esimerkiksi muutoksen mitta-luokka tai erilaisten kohderyhmien koko?
 - b. Vastaus: Vapaa tekstikenttä

Kyselyn julkaisua koskevat tiedot

1. Kyselyn yhteyshenkilö mahdollisia tarkentavia kysymyksiä ja kommentointia varten?
 - a. Viranomainen
 - b. Nimi
 - c. Puhelin
 - d. Sähköposti

2. Voiko kyselyn tulokset julkaista siten, että tuloksista näkee vastanneen viranomaisen nimen?
 - a. Kyllä: Vapaa tekstikenttä
 - b. Ei: Vapaa tekstikenttä
3. Haluatteko kommentoida julkaistavaa selvitystä ennen julkaisua?
 - a. Vastaus: Vapaa tekstikenttä
4. Voimmeko hyödyntää kyselyn tuloksia VHS:n kehittämisessä?
 - a. Kyllä: Vapaa tekstikenttä
 - b. Ei: Vapaa tekstikenttä